

Bruselj, 9.11.2016
COM(2016) 715 final

**SPOROČILO KOMISIJE EVROPSKEMU PARLAMENTU, SVETU, EVROPSKEMU
EKONOMSKO-SOCIALNEMU ODBORU IN ODBORU REGIJ**

Sporočilo o širitveni politiki EU za leto 2016

{SWD(2016) 360 final}
{SWD(2016) 361 final}
{SWD(2016) 362 final}
{SWD(2016) 363 final}
{SWD(2016) 364 final}
{SWD(2016) 365 final}
{SWD(2016) 366 final}

I. UVOD

Novembra 2015 je Evropska komisija določila srednjeročno strategijo za širitveno politiko EU, ki zajema obdobje mandata te Komisije. Svet jo je odobril decembra 2015. To sporočilo ocenjuje napredek pri izvajanju te strategije, oblikuje sklepne ugotovitve in podaja priporočila glede določenih držav širitve in o nekaterih tematskih vprašanjih.

EU se še naprej sooča z resnimi izzivi na različnih področjih. Številne krize lahko destabilizirajo stanje ne samo v Evropi, ampak tudi po svetu. Privlačnost EU v državah širitve sta delno prizadela upad gospodarske rasti in nezaupanje v zvezi z evropskim projektom.

Hkrati pa resna možnost članstva v EU, kot jo redno potrjujejo vse države članice, še naprej spodbuja preobrazbo in utrjuje stabilnost in varnost v državah jugovzhodne Evrope. Zato verodostojnost širitvenega postopka, ki temelji na dosledni in pravični pogojenosti, ostaja nenadomestljivo orodje za krepitev teh držav in jim pomaga pri modernizaciji prek političnih in gospodarskih reform v skladu z merili za pristop.

Politika širitve še naprej beleži dobre rezultate in reforme napredujejo v večini držav, četudi z različnimi hitrostmi. Glede na zapletenost potrebnih reform gre za dolgotrajen postopek in strukturne pomanjkljivosti ostajajo, zlasti na ključnih področjih pravne države in na gospodarskem področju.

V primeru Turčije je na podlagi vrha EU in Turčije, ki je potekal 29. novembra 2015, ter poznejše izjave EU in Turčije z dne 18. marca 2016 prišlo do bistvenega zmanjšanja neregularnih migracijskih tokov in do ponovne oživitve odnosov med EU in Turčijo v širšem smislu. Dne 15. julija je demokratične institucije in družbo kot celoto pretresel nasilni poskus državnega udara v Turčiji, kar je EU nemudoma in najodločneje obsodila.

Stalna zavezanost načelu, da se najprej obravnavajo temeljne prvine, ostaja bistvenega pomena za države širitve. Komisija bo še naprej osredotočala prizadevanja na področje pravne države, vključno z varnostjo, temeljnimi pravicami, demokratičnimi institucijami in reformo javne uprave, ter gospodarski razvoj in konkurenčnost. Zgoraj naštetu namreč ostaja temelj za izpolnitev kopenhavskih in madridskih meril za članstvo. Močnejša vloga civilne družbe in zainteresiranih strani na splošno ostaja ključnega pomena.

Obenem pa se je treba zavedati, da pristopna pogajanja nikoli niso – in nikoli niso bila – sama sebi namen. So del širšega postopka modernizacije in reform. Vlade držav širitve morajo sprejeti potrebne reforme na bolj aktiven način in jih prav zares vključiti v svoje politične agende – ne zato, ker tako zahteva EU, temveč zato, ker je to v najboljšem interesu njihovih državljanov. Javna podpora za prihodnje širitve bo odvisna od stopnje pripravljenosti držav kandidat. Zato reforme v okviru postopka pristopa k EU prav tako pripomorejo k povečanju zaupanja državljanov držav članic EU in držav kandidat.

II. IZVAJANJE STRATEGIJE ŠIRITVE IZ LETA 2015

a) Pravna država

Na splošno so obstajala prizadevanja za posodobitev pravnih okvirov in infrastrukture ter za zagotavljanje boljšega usposabljanja za sodnike in tožilce. Albanski parlament je julija soglasno sprejel ustavne spremembe, ki predstavljajo osnovo za poglobljeno in celovito

reformo sodstva. Srbija je sprejela celovite akcijske načrte na področju pravne države, v katerih je določen delovni program za reforme v 23. in 24. poglavju.

Vendar pa je napredek pri vzpostavljanju delujočega in neodvisnega **pravosodnega sistema** še vedno počasen, saj se v večini držav še naprej srečujejo s težavami z učinkovitostjo in pomanjkanjem neodvisnosti in odgovornosti. V Turčiji je bila neodvisnost sodstva ogrožena zaradi obsežnih sprememb v strukturi in sestavi višjih sodišč ter stalnega pritiska na sodnike in tožilce. Razrešitev ene petine sodnikov in tožilcev po poskusu državnega udara 15. julija predstavlja dodaten pomemben izziv za splošno delovanje sodstva. V nekdanji jugoslovanski republiki Makedoniji je bistvene pomanjkljivosti razkril primer prisluškovanja telefonskim pogovorom, vendar primernih odgovorov na pomanjkljivosti še niso poiskali.

V preteklih letih so vse države okrepile svoje okvire za reševanje vprašanj **korupcije** in **organiziranega kriminala**. Vzpostavljene so bile nove institucije, na primer črnogorska protikorupcijska agencija, prav tako pa so bili vloženi znatni napor v krepitev specializacije tako v policiji kot v sodstvu. Kljub tem prizadevanjem več držav v regiji še naprej kaže očitne znake in različne stopnje ujetja države. Podjetja, institucije ali vplivni posamezniki se zanašajo na nezakonite prakse, da z namenom uresničitve lastnih interesov vplivajo na politike in na njihovo oblikovanje ter na pravno okolje in gospodarstvo. Izražena politična zavezanost boju proti korupciji ni prinesla konkretnih rezultatov. Prizadevanja se morajo zato bolj kot kadar koli prej osredotočati na pridobitev prepričljivih in trajnih rezultatov na teh področjih na podlagi učinkovitih, uspešnih in nepristranskih preiskav, pregona in sodnih odločb v zadevah na vseh ravneh. Potrebna je večja preglednost na področju javnih naročil. Zagotoviti je treba rezultate boja proti organiziranemu kriminalu, ki bodo širši od zgolj posameznih primerov. Organi morajo začeti resno razbijati kriminalne združbe in izvajati zaplembo sredstev, vključno z uporabo ambicioznejših in učinkovitejših orodij, kot sta npr. razširjena zaplemba premoženja in sistematično izvajanje finančnih preiskav. Okrepiti bi bilo treba prizadevanja za boj proti trgovini s strelnim orožjem. Napredek, ki je bil v zadnjih letih dosežen na področju trgovine z ljudmi, se med državami razlikuje. Potrebna so nadaljnja prizadevanja za usklajitev zakonodaje s pravnim redom Evropske unije, učinkovito izvajanje ukrepov za preprečevanje ter zagotovitev zaščite in pomoči žrtvam.

Terorizem in radikalizacija še naprej predstavljata grožnjo za varnost EU in države širitve. Turčijo je v zadnjem letu še posebej prizadelo več obsežnih terorističnih napadov, ki so terjali človeške žrtve. Pojav borcev iz EU in držav širitve, ki se pridružijo uporniškim skupinam, zlasti v Siriji in Iraku, in varnostna grožnja, ki jo ob povratku utegnejo predstavljati, bosta verjetno prisotni tudi v prihodnjih letih. Države širitve so spremenile svoje kazensko pravo in protiteroristično zakonodajo ter se tako učinkovito pripravile na boj proti takšnim pojavom. Več držav je sprejelo tudi nove strategije in akcijske načrte za boj proti terorizmu, ki so presegli osnoven pristop organov kazenskega pregona in se zdaj osredotočajo tudi na preprečevanje in na boj proti radikalizaciji. Vendar je treba v državah storiti več za boj proti radikalizaciji, zlasti na področju izobraževanja in prek boljšega nadzora tujih denarnih sredstev, namenjenih radikalnim vsebinam. EU širi svojo mrežo za osveščanje o radikalizaciji (RAN) na države širitve z namenom omogočanja dostopa do dobrih praks EU na področju boja proti radikalizaciji. Države širitve bi morale na področju boja proti terorizmu še naprej sodelovati s pomočjo Europol.

b) Temeljne pravice

Temeljne pravice so še naprej v veliki meri vključene v zakonodaje držav širitve. Na Zahodnem Balkanu pomanjkljivosti v praksi še vedno obstajajo, vendar je stanje na splošno stabilno. V Turčiji je prišlo do nazadovanja na tem področju, praktično izvajanje pa pogosto

osvetli znatne pomanjkljivosti. Po poskusu državnega udara v juliju so bile razglašene izredne razmere, v sklopu katerih so bili sprejeti daljnosežni ukrepi, ki omejujejo temeljne pravice. V obdobju po poskusu državnega udara je domnevno prišlo do mnogih resnih kršitev prepovedi mučenja in slabega ravnanja ter do kršitev procesnih pravic. Turčija mora zaradi lastnega interesa zagotoviti učinkovito delovanje nepristranskega sistema sodnega nadzora domnevnih kršitev človekovih pravic. Komisija pozdravlja zavezo turških organov v zvezi s tem in poziva Turčijo, naj mednarodnim organizacijam olajša spremljanje nadaljnjih sojenj.

Področje svobode izražanja in medijske svobode ostaja v večini držav širitve precej zaskrbljujoče, čeprav v različnih obsegih. Pomanjkanje napredka na tem področju, ki ga opazamo v zadnjih dveh letih, ostaja, v nekaterih primerih pa se je še povečalo. Stanje glede svobode izražanja v Turčiji se je še dodatno bistveno poslabšalo, zlasti zaradi aretacij in pregona novinarjev na podlagi obtožb terorizma, kot tudi na račun zaprtja številnih medijskih hiš. Na Zahodnem Balkanu se je nadaljevalo neprimerno politično vmešavanje v delo javne radiotelevizije, nepregledno javno financiranje medijev ter ustrahovanje novinarjev. Komisija bo na podlagi izkušenj v okviru konferenc „Povej na glas!“ začela za obravnavanje teh vprašanj v regiji izvajati nov koncept „medijskih dni“. Na ta način bo spekter z mediji povezanih vprašanj razširila preko same svobode izražanja tako, da bo zajemal tudi delovanje medijskih trgov, izkrivljanje konkurence in povezana vprašanja, kot so financiranje in oglaševalski trgi.

Resen problem ostaja tudi diskriminacija in sovražnost do ranljivih skupin, vključno z diskriminacijo na podlagi spolne usmerjenosti ali spolne identitete. Potrebni so dodatni napor, da bi zagotovili enakost žensk in moških, vključno z bojem proti nasilju v družini in nasilju na podlagi spola ter zagotavljanjem enakih možnosti za ženske, zlasti na trgu dela. Okrepiti je treba pravice otrok, vključno z razvojem sistemov za zaščito otrok in učinkovitih politik za pomoč invalidom. Večinoma nespremenjen ostaja tudi težak položaj Romov. Zlasti na Zahodnem Balkanu so Romi še vedno žrtve diskriminacije in socialne izključenosti. Politični okviri za vključevanje Romov obstajajo v vseh državah širitve, vendar morajo vlade okrepiti svoja prizadevanja za izvajanje obstoječih zavez in dodeliti potrebna sredstva tako na centralni kot na lokalni ravni.

V številnih državah širitve še vedno niso uvedeni niti učinkovito varstvo osebnih podatkov niti zanesljivi sistemi za zagotavljanje postopkovnih pravic.

c) Migracije

Migracijska kriza predstavlja eno ključnih vprašanj na političnem dnevnem redu v preteklem letu. Še naprej namreč dokazuje strateški pomen širitvene politike v regiji. EU se je odzvala na celovit način in pri tem upoštevala človekove pravice. Učinkovito zaprtje zahodnobalkanske poti s strani zadevnih držav je skupaj z izjavo EU in Turčije z dne 18. marca zagotovilo jasne in konkretne rezultate, pri čemer se je število migrantov brez urejenega statusa in prosilcev za azil, ki prispejo na grške otoke, znatno zmanjšalo z več tisoč na v povprečju manj kot 100 na dan. To je vodilo tudi do močnega upada števila smrtnih žrtev na morju. Turčija si še naprej močno prizadeva zagotoviti zatočišče za več kot 2,7 milijona predvsem sirskih in iraških beguncev, prav tako pa širi zakonodajo o začasni zaščiti in omogočanju dostopa do trga dela. Okrepila je tudi upravljanje meja in povečala število patrulj na kopenskih in morskih mejah. Instrument EU za pomoč beguncem v Turčiji se hitro uvaja in nudi oprijemljivo pomoč tistim, ki jo potrebujejo. Celotni znesek, dodeljen v okviru instrumenta, trenutno znaša 2,2 milijarde EUR; od tega so za 1,2 milijarde EUR pogodbe že sklenjene, 677 milijonov EUR pa je že bilo izplačanih. Srbija in nekdanja jugoslovanska republika Makedonija sta znatno prispevali k upravljanju migracijskih tokov. Od poletja

leta 2015 naprej sta ti dve najbolj prizadeti državi Zahodnega Balkana z namenom spodbujanja pozitivnih in konstruktivnih prizadevanj za pomoč beguncem in migrantom na svojem ozemlju prejeli humanitarno pomoč EU kot tudi dodatno pomoč v okviru instrumenta za predpristopno pomoč.

Vendar pa migranti še naprej poskušajo potovati do zelenih destinacij v Evropi. Nekatere države širitve so se morale za obvladovanje migracijske krize hitro prilagoditi tako z vidika pravnih in institucionalnih okvirov kot z vidika infrastrukture. Upravne in izvršilne zmogljivosti, zlasti pri obravnavanju kriznih situacij, zahtevajo dodatno podporo v prav vseh državah. Nadaljnji ukrepi proti tihotapcem migrantov s strani policije in pravosodnih akterjev so še vedno nujni, vključno s proaktivnim sodelovanjem in izmenjavo informacij s partnerskimi državami.

Za zmanjšanje migracijskih pritiskov na Unijo in na države širitve se uvajajo tudi nadaljnji instrumenti. Poleg instrumenta za pomoč beguncem v Turčiji tudi *regionalni skrbniški sklad EU za odziv na krizo v Siriji* in dogovori z Jordanijo in Libanom pomagajo pri zagotavljanju izobraževanja in zaposlovanju sirskih beguncev ter izboljšanju njihove blaginje in življenjskih priložnosti med njihovim bivanjem v regiji. Posebni ukrepi podpore in humanitarna pomoč so bili zagotovljeni tudi na Zahodnem Balkanu.

Državljeni petih držav širitve trenutno uživajo ugodnosti, povezane z liberalizacijo vizumske ureditve za potovanja v EU. Turčija in Kosovo* sta v letu 2016 dosegla precejšen napredek pri izpolnjevanju zahtev iz njunih časovnih načrtov za liberalizacijo vizumskega režima, na podlagi česar je Komisija lahko Evropskemu parlamentu in Svetu predlagala odpravo vizumske obveznosti tudi zanju, ko bodo izpolnjena preostala merila.

d) Delovanje demokratičnih institucij in reforma javne uprave

Pravilno delovanje **demokratičnih institucij** ostaja ključni izziv v številnih državah. Osrednja vloga nacionalnih parlamentov v demokraciji mora biti del politične kulture. V Turčiji je bil poskus državnega udara v juliju neposreden napad na demokratično izvoljene institucije kot take. Glede na resnost grožnje za demokratične institucije je bil hiter odziv na to grožnjo upravičen.

Kljub temu pa se zaradi obsežne in kolektivne narave ukrepov, sprejetih po poskusu državnega udara, postavljajo številna resna vprašanja. Prav tako zaskrbljujoč je odvzem imunitete velikemu številu poslancev v maju.

Na Zahodnem Balkanu delovanje parlamentov pogosto ovirajo bojkoti. Čeprav so bili nekateri bojkoti odpravljeni, razdiralna politična kultura še vedno ostaja. Dogovor, ki je bil julija dosežen v nekdanji jugoslovanski republiki Makedoniji glede izvajanja lani sprejetega sporazuma iz Pržina, zagotavlja podlago za izvedbo predčasnih parlamentarnih volitev v decembru 2016. Na Kosovu pa se nadaljujeta bojkot in oviranje parlamentarnih dejavnosti s strani opozicije, ki sta nekaterih primerih prerasla tudi v nasilje. Parlamentarni nadzor pogosto omejujejo nezadostno poročanje vlade, šibke strukture parlamentarnih odborov in prekomerna raba nujnih parlamentarnih postopkov. Čeprav izvedba volitev kot takšnih na splošno poteka brez večjih zapletov, lahko pomembne pomanjkljivosti, med drugim takšne, povezane z upravljanjem volitev in političnim vmešavanjem v medijsko poročanje, vplivajo na integriteto celotnega predvolilnega in volilnega postopka. Volitve namreč še vedno pogosto predstavljajo

* To poimenovanje ne posega v stališča glede statusa ter je v skladu z RVSZN 1244/1999 in mnenjem Meddržavnega sodišča o razglasitvi neodvisnosti Kosova.

priložnost za prevzem političnega nadzora širšega upravljanja, vključno z neodvisnimi institucijami.

Napredek na področju **reform javne uprave** je bil neenakomeren. V Turčiji je treba še oceniti učinek nedavnih obsežnih odpuščanj na strokovnost in učinkovitost javne uprave. Večina držav Zahodnega Balkana je dosegla napredek na področju sprejemanja strategij za reformo javne uprave in programov reform upravljanja javnih financ, vendar pa je treba zagotoviti še izvajanje in dolgoročno vzdržnost. Politizacija javne uprave je še vedno zaskrbljujoča. Kljub sodobni zakonodaji o javnih uslužbencih pogosto prihaja do izjem, še posebej pri imenovanjih in odpuščanjih višjih javnih uslužbencev. Kakovost oblikovanja politik in zakonodajnih besedil ni skladna s pristopom iz agende za boljše pravno urejanje v EU. Zakonodaja, javne politike in velike naložbe se pogosto načrtujejo brez zadostne ocene učinkov ter internih in javnih posvetovanj.

V večini držav je struktura državne uprave še vedno kompleksna in ne zagotavlja zadovoljive odgovornosti. Pravice državljanov do dobrega upravljanja, dostopa do informacij in upravnega sodstva je treba zagotavljati bolj dosledno. Uvedba e-upravnih storitev ostaja prednostna naloga, saj je ključni dejavnik za zagotavljanje preglednosti, hitrosti in doslednosti javnih služb. Številne države so dosegle napredek s sprejetjem sodobnih zakonov o splošnih upravnih postopkih, vendar je mogoče pravno varnost zagotoviti šele po črtanju nasprotujočih posebnih upravnih postopkov iz sektorske zakonodaje. Države morajo še vedno poiskati ustrezno ravnovesje med centralno, regionalno in lokalno upravo, ki bo omogočalo optimalno izvajanje reform in opravljanje storitev za državljane.

e) Gospodarstvo

Gospodarski položaj na Zahodnem Balkanu se je postopoma izboljšal, kar odražajo močnejša rast, več naložb in večje število novih delovnih mest v zasebnem sektorju. Kljub temu se vse države širitve soočajo z velikimi strukturnimi gospodarskimi in socialnimi izzivi, nizko učinkovitostjo javne uprave in visoko stopnjo brezposelnosti. Še posebej zaskrbljujoča je brezposelnost med mladimi. Izboljšati je treba infrastrukturo in izobraževalne sisteme. Slabšanje razmerja med javnim dolgom in BDP v regiji se je upočasnilo, zaradi dobrodošle fiskalne konsolidacije pa bi se lahko v nekaterih državah celo zaustavilo.

Zaradi pomanjkanja privlačnih priložnosti za zaposlitev v domači državi se veliko število ljudi izseli. Hkrati pa veliko število nakazil iz tujine odvrča od iskanja zaposlitev v matičnih državah.

V povezavi z okvirom EU za podporo gospodarskega upravljanja so vse države kandidatke in potencialne kandidatke vabljene, da predložijo letni program ekonomskih reform (v nadaljnjem besedilu: PER). PER vsebujejo srednjeročne makroekonomske napovedi in proračunske načrte za prihodnja tri leta ter seznam prednostnih ukrepov strukturnih reform, ki naj bi povečali konkurenčnost in vključujočo rast. Postopek PER je pomagal osredotočiti pozornost vlad na reševanje nujnih potreb po strukturnih reformah ter izboljšanje usklajevanja. Vendar pa oprijemljivih rezultatov takšnih reform na življenje ljudi še vedno ni moč opaziti. Okrepiti je treba osveščenost ustreznih zainteresiranih strani o smernicah glede politik in si še bolj prizadevati za njihovo izvajanje.

EU in Turčija sta napredovali na področju priprav na pogajanja za posodobitev in razširitev carinske unije med EU in Turčijo, ki ima znaten neizkoriščen potencial. Komisija pripravlja osnutek pogajalskih smernic, ki naj bi bile predložene do konca leta 2016.

V mnogih državah na naložbeno okolje negativno vplivajo stalne pomanjkljivosti v okviru pravne države in znaki ujetja države, zlasti kar zadeva neodvisne in učinkovite sodne sisteme, neenakomerno izvrševanje pravil o konkurenci, šibko upravljanje javnih financ ter pogoste spremembe v zvezi z dovoljenji in davki, ki povečujejo tveganje korupcije. To je zlasti problematično v državah Zahodnega Balkana zaradi pomanjkljivosti okvirov upravljanja podjetij, majhnih in razdrobljenih nacionalnih trgov, nedokončane privatizacije in omejenega regionalnega trgovinskega povezovanja. V Turčiji se je gospodarska rast okrepila, toda poslovno okolje se je še naprej slabšalo, gospodarstvo pa je še vedno izpostavljeno finančni negotovosti, spremembam zaupanja svetovnih vlagateljev in stalnim političnim tveganjem. Poslabšanje varnostnih razmer je vodilo do znatnega krčenja v sektorju turizma.

Zaradi učinka, ki ga ima vladavina prava na gospodarsko upravljanje, bo Komisija posebno pozornost posvetila povezavam med tema dvema stebroma pristopnega postopka.

f) Regionalno sodelovanje

Iniciative v okviru pobude šestih zahodnobalkanskih držav, še posebej glede agende EU o poveztljivosti in berlinskega procesa, še naprej spodbujajo tesnejše regionalno sodelovanje ter posledično politično stabilizacijo in gospodarske priložnosti. Na podlagi rezultatov prejšnjih vrhov je bil julija 2016 na vrhu v Parizu dosežen nadaljnji napredek pri agendi o poveztljivosti, vključno z dogovorom o ustanovitvi regionalnega trga z električno energijo ter večjim poudarkom na izboljšanju energetske učinkovitosti in večji uporabi obnovljive energije. Regionalne pobude, kot so Proces sodelovanja v jugovzhodni Evropi, še naprej spodbujajo stabilizacijo in sodelovanje. Države so prav tako začele sodelovanje na novih področjih, zlasti prek ustanovitve pisarne za regionalno mladinsko sodelovanje in sklenitve sporazuma o uvedbi novega pilotnega programa za izmenjavo mladih javnih uslužbencev. Države Zahodnega Balkana so se dogovorile tudi glede ukrepov za spodbujanje trgovine in začele izvajati ukrepe za nadaljnjo liberalizacijo regionalne trgovine. Merilo uspešnosti sodelovanja bo na koncu izvedba konkretnih projektov poveztljivosti. Sedaj je ključno začeti s fizičnimi deli, da bi zagotovili konkretne dokaze o neposrednih koristih za državljane. Z vidika prometnih in energetskih projektov pa je treba pospešiti izvajanje reformnih ukrepov na področju poveztljivosti, dogovorjenih leta 2015 na vrhu WB6 na Dunaju.

Dobri sosedski odnosi in regionalno sodelovanje sta bistveni prvini stabilizacijsko-pridružitvenega in širitvenega procesa. Na dvostranski in regionalni ravni redno potekajo stiki in sodelovanje, tudi glede občutljivih vprašanj, kot so vojni zločini, pogrešane osebe, vračanje beguncev, organizirani kriminal in policijsko sodelovanje. Dobri sosedski odnosi se še naprej krepijo prek različnih pobud za regionalno sodelovanje. Hkrati so bolj odgovorno politično vodstvo in nadaljnja prizadevanja za usklajevanje ključnega pomena za spodbujanje stabilnosti in ustvarjanje okolja, ki bi omogočilo preseganje zapuščine preteklosti. Izjavam, ki negativno vplivajo na dobre sosedske odnose, se je treba izogibati.

Potrebna so nadaljnja prizadevanja za premagovanje dvostranskih sporov med državami širitve in z državami članicami. Zadevne strani morajo čim prej obravnavati dvostranska vprašanja, saj slednja ne bi smela zadrževati pristopnega procesa, ki bi moral temeljiti na predpisanih pogojih. Rezultati na tem področju so omejeni. Napredek pri normalizaciji odnosov med Srbijo in Kosovom je treba pospešiti. Kar zadeva nekdanjo jugoslovansko republiko Makedonijo, je ohranjanje dobrih sosedskih odnosov še vedno bistvenega pomena, vključno s sporazumno in vzajemno sprejemljivo rešitvijo vprašanja imena pod okriljem ZN. Zelo dobrodošel je napredek v pogovorih o rešitvi spora na Cipru pod vodstvom Organizacije Združenih narodov. Da se spodbudi nadaljnji napredek, mora Turčija izpolniti svojo obveznost popolnega izvajanja dodatnega protokola in doseči napredek pri normalizaciji

odnosov z Republiko Ciper. To bi lahko dalo nov zagon pristopnemu procesu. Komisija poziva tudi k izogibanju vsakršnim grožnjam, virom trenj in dejanjem, ki bi škodili dobrim sosedskim odnosom in mirnemu reševanju sporov. Komisija poudarja vse suverene pravice držav članic EU. Te med drugim vključujejo pravico do sklepanja dvostranskih sporazumov ter raziskovanje in izkoriščanje naravnih virov v skladu s pravnim redom EU in mednarodnim pravom, vključno s Konvencijo ZN o pomorskem mednarodnem pravu.

III. PRILAGODITEV ŠIRITVENEGA SVEŽNJA

a) Uvedba prilagojena metodologije poročanja na nova področja

Komisija je leta 2015 uvedla številne spremembe metodologije poročanja. Cilj je bil dodatno povečati natančnost ocen ter izboljšati uporabnost svežnja kot vira informacij in usmeritev za vse zainteresirane strani ter zagotoviti večjo preglednost širitvenega procesa, ki bi na bolj jasn način opisoval splošen položaj držav. Poročila se bolj osredotočajo na stanje v državah, da se jasneje prikaže njihov položaj z vidika priprav na izpolnjevanje meril za članstvo. Zagotavljajo konkretnije smernice o tem, na kaj bi se morale države osredotočiti v naslednjem letu ter vključujejo bolj usklajeno poročanje in ocenjevalne lestvice, kar bo omogočilo neposredno primerjavo držav. Te spremembe jasneje odražajo, da bi morala prizadevanja držav širitve za evropsko povezovanje obsegati dosleden in temeljit proces političnih in gospodarskih reform ter jih ne bi smeli razumeti zgolj kot omejen niz tehničnih pogajanj.

Prilagojen pristop je bil v letu 2016 s pilotnih področij, ki jih je zajemal že v letu 2015, razširjen še na druga področja¹. Sedaj pokriva tudi področja, povezana z gospodarskim razvojem (prost pretok blaga, konkurenca, promet, energija), in nekatera področja iz poglavja 24 (migracije, mejni nadzor, azil in boj proti terorizmu) ter okolje in podnebne spremembe. Takšna postopna razširitev metodologije upošteva potrebo po zagotavljanju ustreznega zaporedja reform in trajno potrebo po osredotočanju na temeljne prvine. Nova metodologija se bo nadalje razširila leta 2018.

Usklajene ocenjevalne lestvice so izboljšale preglednost in primerljivost poročil. Za zagotovitev še natančnejših rezultatov je bila ocena stanja še izpopolnjena z uporabo, po potrebi, vmesnih korakov med vsakim parom obstoječih ravni.

b) Spremenjeno poročanje o gospodarskih merilih

Na podlagi lanskoletnih sprememb na področju poročanja o gospodarskih merilih je Komisija dodatno izpopolnila svojo metodologijo in prilagodila podmerila, ki tvorijo dve gospodarski merili za pristop. Namen takšnega prilagajanja je zagotoviti, da bo gospodarsko stanje držav širitve ustrezno ter bodo lahko prispevale h konkurenčnosti in stabilnosti EU, ko postanejo članice.

Revidirana podmerila poudarjajo glavne pomanjkljivosti trenutnih držav širitve na gospodarskem področju, kot so njihova šibka poslovna okolja z omejenim dostopom do

¹ Pravna država in temeljne pravice (delovanje sodstva, korupcija, organiziran kriminal, svoboda izražanja), gospodarska merila, reforma javne uprave in tri poglavja, tesno povezana s temi temeljnimi prvinami (javna naročila, statistika, finančni nadzor).

finančnih sredstev, visoke stopnje brezposelnosti, slaba izobrazba ter nizke ravni inovacij in regionalne povezljivosti. Omogočajo bolj osredotočeno analizo pomanjkljivosti v zvezi z delovanjem trgov in konkurenčnostjo. Novi poudarek je tudi bolj skladen s PER in tako prispeva k zagotavljanju jasnejših smernic za države širitve, da bodo lahko izkoristile prednosti tesnejšega povezovanja z EU pred pristopom in na koncu izpolnile gospodarski merili.

c) **Od jeseni do pomladi – novi koledar svežnja**

Komisija namerava sprejetje letnega širitvenega svežnja s tradicionalnega jesenskega časa predstaviti na nov pomladanski čas. To bi pomenilo, da naslednjega svežnja ne bi sprejela oktobra ali novembra leta 2017, ampak spomladi 2018. Naknadne sklepe Sveta bi bilo nato mogoče sprejeti na seji Sveta za splošne zadeve v juniju. Novi časovni raspored bi Komisiji omogočil uskladitev obdobja poročanja s koledarskim letom, ki običajno predstavlja podlago za zbiranje statističnih podatkov. Države širitve so to že večkrat predlagale.

Nov časovni raspored svežnja bo Komisiji omogočil tudi uskladitev cikla poročanja v zvezi s svežnjem s ciklom PER. Posledično bi gospodarski temelji politike širitve dobili večjo težo, zagotovila bi se večja skladnost med svežnjem in postopkom PER ter spodbujala boljša prepoznavnost slednjega.

IV. **SKLEPI IN PRIPOROČILA**

Komisija na podlagi zgornje analize in ocen iz povzetkov po državah, vsebovanih v prilogi, predlaga naslednje **sklepe in priporočila**:

I

1. Širitvena politika EU ostaja strateška naložba v **mir, varnost, blaginjo in stabilnost** v Evropi. Temelji na strogih, vendar poštenih pogojih, in načelu lastnih zaslug ter še naprej spodbuja preoblikovanje in posodobitev v partnerskih državah v na splošno zahtevnem okolju. Stabilizacija skozi takšno preoblikovanje je tudi v lastnem interesu EU.
2. Osredotočenost Komisije na načelo „**najprej temeljne prvine**“ je prinesla konkretne rezultate, reforme pa v glavnem napredujejo, četudi z različnimi hitrostmi. Zaradi zapletenosti potrebnih reform gre za dolgotrajen proces in pomanjkljivosti so še naprej prisotne na več ključnih področjih. Reforme so potrebne na področju pravne države, temeljnih pravic, demokratičnih institucij in reforme javne uprave ter na področju gospodarstva, izvoljene institucije pa morajo v korist svojih državljanov nadaljevati z njihovim izvajanjem. Gospodarske reforme in krepitev pravne države ustvarjajo vzajemno krepitev koristi.
3. Sodelovanje s Turčijo in državami Zahodnega Balkana je predstavljalo pomemben element v obvladovanju **migracijske krize**, v katerem je pomembno vlogo odigralo več držav. EU najbolj prizadete države, zlasti Turčijo, podpira pri prizadevanjih za pomoč beguncem in migrantom ter za njihovo zaščito.
4. **Dobri sosedski odnosi in regionalno sodelovanje** so ključni sestavni del širitvenega in stabilizacijsko-pridružitvenega procesa. Potrebna so dodatna prizadevanja za rešitev dvostranskih sporov, ki ne smejo zadrževati pristopnega procesa. Sodelovanje WB6 na Zahodnem Balkanu še naprej igra pomembno vlogo v tem smislu, med drugim tudi v okviru berlinskega procesa.

II

5. **Turčija:** Turčija je ključna partnerica Evropske unije. EU je odločno obsodila spodleteli poskus državnega udara dne 15. julija in ga označila za neposreden napad na demokratična načela ter izrazila svojo solidarnost in polno podporo turškemu narodu ter njegovim demokratičnim institucijam. Po neuspelem poskusu državnega udara so bile 20. julija za celotno Turčijo za tri mesece razglašene izredne razmere. To obdobje se je nato podaljšalo še za dodatne 3 mesece.

Odnosi med EU in Turčijo so povezani z enakimi dolgoročnimi priložnostmi in izzivi kot pred 15. julijem. Vendar pa so daljnosežni ukrepi, sprejeti po poskusu državnega udara, še dodatno poglobili številne ključne izzive na področju spoštovanja temeljnih pravic v državi, predvsem svobode izražanja ter pravice do poštenega sojenja in predpisanega postopka. Ugotovljeno je bilo tudi nazadovanje na področju svobode izražanja in delovanja pravosodja. Razmere na jugovzhodu ostajajo eden največjih izzivov. V Turčiji so se varnostne razmere nenehno resno slabšale po propadu procesa reševanja kurdskega vprašanja v juliju 2015, izvedenih je bilo tudi več velikih terorističnih napadov s smrtnimi žrtvami, ki so jih pripisali Kurdski delavski stranki (PKK) in Daiš. EU je poudarila, da morajo biti protiteroristični ukrepi sorazmerni in spoštovati človekove pravice. Politični proces reševanja kurdskega vprašanja je treba nemudoma nadaljevati. EU je resno zaskrbljena zaradi aretacije večjega števila poslancev Ljudske demokratične stranke (HDP) na podlagi obtožb o podpiranju terorističnih dejavnosti.

Ob upoštevanju obsega in kolektivne narave ukrepov, sprejetih od julija dalje, je EU Turčijo kot državo kandidatko pozvala naj spoštuje najvišje standarde na področju pravne države in temeljnih pravic. Turški organi so v ta namen sprejeli jasne zaveze. Komisija poziva Turčijo, naj jih izvede v celoti, tudi z mednarodnim spremljanjem pridržanj, sojenj in postopkov po poskusu državnega udara. EU je zavezana reševanju skupnih izzivov v sodelovanju z demokratično, vključujočo in stabilno Turčijo. Vendar je treba pravno državo, človekove pravice in temeljne svoboščine spoštovati v vseh okoliščinah, parlament in vse sile, ki predstavljajo demokratične institucije države, pa morajo biti v celoti sposobne opravljati svojo ustavno nalogo. Glede novih razprav v parlamentu o sprejetju zakona za ponovno uvedbo smrtne kazni EU opozarja, da je odločno nasprotovanje smrtni kazni bistven element pravnega reda EU ter osrednja mednarodna obveznost, ki se ji je Turčija zavezala.

EU in Turčija sta skladno z dogovorom, sprejetim na vrhu med EU in Turčijo dne 29. novembra 2015, poglobili odnose na ključnih področjih skupnega interesa. Stekli so politični dialogi na visoki ravni in dialogi na visoki ravni o energiji in gospodarstvu. Turčija si še naprej močno prizadeva zagotoviti zatočišče za več kot 2,7 milijona beguncev iz Sirije in Iraka. Sodelovanje z EU na področju migracij se je okrepilo po izjavi EU in Turčije z dne 18. marca 2016. To je v kombinaciji z drugimi ukrepi privedlo do občutnega zmanjšanja števila smrtnih žrtev na morju ter znatnega zmanjšanja števila beguncev in migrantov brez urejenega statusa, ki iz Turčije odidejo v Grčijo. Turčija je v preteklih letih dosegla velik napredek na področju izpolnjevanja meril iz načrta za liberalizacijo vizumskega režima. Komisija je predložila predlog za odpravo vizumske obveznosti pod pogojem, da bo Turčija izpolnila še neizpolnjena merila. Novembra 2015 oziroma junija 2016 sta se odprli še dve novi poglavji, povezani s pristopnim procesom. To vključuje tudi pripravljalna dela za tri druga poglavja in tekoče posodabljanje poročil o pregledu za ključni poglavji 23 in 24. Obe strani še naprej proučujeta možnosti nadgradnje carinske unije. Turčija je kot članica organizacij NATO, G20, OVSE in Sveta

Evrope tudi pomemben mednarodni akter. Še naprej sodeluje v mednarodni koaliciji za boj proti Daiš in je ključni partner v regiji.

Turčija bi morala obravnavati tudi makroekonomska neravnotežja, izvesti nadaljnje strukturne reforme in izboljšati poslovno okolje, zlasti v tem občutljivem času po neuspelem državnem udaru.

Glede na večkrat ponovljena stališča Sveta in Komisije iz prejšnjih let mora Turčija zdaj nujno izpolniti svojo obveznost glede popolnega izvajanja dodatnega protokola in doseči napredek pri normalizaciji odnosov z Republiko Ciper. Komisija pozdravlja prizadevanja vseh strani, udeleženih v pogovore o rešitvi tega vprašanja pod vodstvom ZN. Zdaj je pomembno, da se v teh pogovorih doseže dodaten napredek. Za pospešitev tega napredka sta ključnega pomena zavezanost Turčije in njen konkreten prispevek k celoviti rešitvi tega vprašanja. EU je pripravljena sprejeti pogoje razrešitve tega vprašanja v skladu z načeli, na katerih temelji Unija.

6. **Črna gora:** pogajanja o pristopu k EU so napredovala. Parlamentarne volitve oktobra 2016 so potekale na podlagi bistveno spremenjenega pravnega okvira in na splošno na bolj participativen in transparenten način. Okolje je bilo konkurenčno, zanj pa je bilo značilno splošno spoštovanje temeljnih svoboščin. Pričakuje se, da bodo ustrezni nacionalni organi izvedli hitro in pregledno preiskavo domnevnih postopkovnih nepravilnosti, aretacij in začasnega zaprtja dveh mobilnih komunikacijskih platform. Pravni okvir na področju pravne države je v večji meri končan, institucionalni okvir pa je vzpostavljen. Celoten sistem pravne države mora sedaj začeti dosegati rezultate, zlasti z namenom izboljšanja rezultatov na področju boja proti korupciji in organiziranemu kriminalu. Napredek v zvezi s poglavji o pravni državi, vključno z oprijemljivimi rezultati, zlasti na področju boja proti korupciji in organiziranemu kriminalu, bo še naprej določal splošno hitrost pristopnih pogajanj. Fiskalni položaj Črne gore se je poslabšal, naraščajoč javni dolg pa predstavlja težavo z vidika fiskalne vzdržnosti. Črna gora mora prednostno sprejeti ukrepe za omejitev trenutne porabe in izboljšanje zbiranja prihodkov. Prav tako bi morala zmanjšati negativne spodbude, ki odvrčajo od dela, ter razvijati človeški kapital in konkurenčno izvozno naravnano industrijo. Črna gora je decembra 2015 prejela vabilo za pridružitve organizaciji NATO, kar je pomemben dosežek.

7. **Srbija:** po predčasnih državnih volitvah v aprilu je bil pristop Srbije k EU v programu nove srbske vlade opredeljen kot prednostni cilj. Srbija je sprejela pomembne ukrepe za uresničitev tega cilja, kar je privedlo do odprtja prvih štirih poglavij v pristopnih pogajanjih, med drugim v zvezi s pravno državo in normalizacijo svojih odnosov s Kosovom. Na splošno bo hitrost pogajanj za pristop k EU odvisna zlasti od trajnostnega napredka na teh dveh področjih. Srbija mora še okrepiti sodelovanje v dialogu s Kosovom, vključno z izvajanjem vseh sporazumov. Komisija optimistično pričakuje odprtje novih poglavij v prihodnjem obdobju.

Gospodarske reforme dajejo rezultate in jih je treba nadaljevati, poseben poudarek pa je treba nameniti prestrukturiranju podjetij v državni lasti in javnih komunalnih službah. Vodilna vloga Srbije v regiji je bistvena za izboljšanje regionalnih povezav in ohranjanje stabilnosti. Srbija je bila prizadeta zaradi migracijske krize in je imela dejavno in konstruktivno vlogo. Pri upravljanju mešanih migracijskih tokov je sodelovala s sosednjimi državami ter z državami članicami.

8. **Nekdanja jugoslovanska republika Makedonija:** preteklo leto je zaznamovala neprekinjena politična kriza. Zaskrbljenost zaradi ujetja države, ki vpliva na delovanje demokratičnih institucij ter ključnih družbenih področij, je še vedno prisotna. Država

mora v celoti izvesti sporazum iz Pržina, zlasti z zagotavljanjem verodostojnega volilnega postopka v okviru decembrskih predčasnih parlamentarnih volitev. Podpreti je treba prizadevanja posebnega tožilstva za vzpostavitev pravne odgovornosti, parlament pa mora ugotoviti politično odgovornost za primere prisluškovanja telefonskim pogovorom in za njihovo vsebino. Z vidika konkretnega izvajanja nujnih prednostnih reform je potreben še precejšen napredek. Nadaljevati je treba z ohranjanjem makroekonomske stabilnosti, pri čemer je treba še zlasti okrepiti nadzor nad javnim primanjkljajem ter izboljšati preglednost in upravljanje javnih izdatkov. Na podlagi nedavnega napredka pri izvajanju ukrepov za krepitev zaupanja z Grčijo so potrebni odločni ukrepi za rešitev „vprašanja imena“. Državo je prizadela migracijska kriza ter je pri upravljanju mešanih migracijskih tokov sodelovala s sosednjimi državami in državami članicami.

Nedavni pozitivni koraki v okviru sporazuma iz Pržina so resnična priložnost za politične voditelje, da končno premagajo dolgotrajno krizo in obravnavajo sistemska vprašanja. Zato je Komisija pripravljena podaljšati svoje priporočilo o začetku pristopnih pogajanj z nekdanjo jugoslovansko republiko Makedonijo. Vendar pa bo to pogojeno z napredkom pri izvajanju sporazuma iz Pržina, torej z izvedbo verodostojnih parlamentarnih volitev ter znatnim napredkom pri izvajanju nujnih prednostnih reform.

9. **Albanija:** Albanija še naprej vztrajno napreduje proti uresnitvi vseh petih ključnih prednostnih nalog, potrebnih za začetek pristopnih pogajanj. Julija 2016 so v državi soglasno sprejeli ključne ustavne spremembe ter začeli s postopkom temeljite in izčrpne reforme sodnega sistema. Ta postopek bo vključeval temeljito ponovno oceno sodnikov in tožilcev. Reforma javne uprave se še naprej izvaja dosledno. Nadaljujejo se tudi prizadevanja za zagotavljanje zanesljivih rezultatov proaktivnih preiskav, pregonov in obsodb v boju proti korupciji in organiziranemu kriminalu. Na splošno so v državi temeljne pravice spoštovane.

Glede zgoraj navedeni napredek pri izpolnjevanju ključnih prednostnih nalog ter pod pogojem verodostojnega in oprijemljivega napredka pri izvajanju reforme pravosodja, zlasti ponovne ocene sodnikov in tožilcev (*preverjanje*), Komisija priporoča začetek pristopnih pogajanj z Albanijo.

10. **Bosna in Hercegovina:** Bosna in Hercegovina je izvedla prednostne naloge v okviru svojega procesa reform, zlasti v povezavi s programom reform. Posledično je Svet pozval Komisijo, naj pripravi mnenje o prošnji za članstvo. Pomembna prizadevanja za reforme v povezavi z EU je treba nadaljevati in se tako spopasti z globoko zakoreninjenimi strukturnimi problemi, ki preprečujejo razvoj države tudi v socialno-gospodarskem smislu. Krepitev pravne države in javne uprave v skladu z evropskimi standardi na vseh ravneh vlade ter nadaljnje izboljšanje sodelovanja med vsemi ravni ostaja prednostna naloga. Izvesti bi bilo treba sprejet usklajevalni mehanizem za vprašanja, povezana z EU; tako bi se država lahko soočila z izzivi v postopku vključevanja v EU, vključno s sprejetjem potrebnih strategij na državni ravni. Podpisati je treba protokol o prilagoditvi stabilizacijsko-pridružitvenega sporazuma, ki je bil parafiran julija 2016.
11. **Kosovo:** Komisija pozdravlja začetek veljavnosti stabilizacijsko-pridružitvenega sporazuma (v nadaljnjem besedilu: SPS) dne 1. aprila 2016, ki zagotavlja celovit okvir za tesnejše politične in gospodarske odnose med EU in Kosovom. Kosovo je precej napredovalo na področju izpolnjevanja zahtev iz načrta za liberalizacijo vizumske ureditve, zato je lahko Komisija maja 2016 izdala formalni predlog za odpravo vizumskih obveznosti pod pogojem, da bosta izpolnjeni tudi preostali dve zahtevi, tj. ratifikacija mejnega sporazuma s Črno goro in doseganje dobrih rezultatov v boju proti

organiziranemu kriminalu in korupciji. Na parlamentarno delo so negativno vplivale bistvene ovire, ki so jih povzročale različne politične stranke.

Politični akterji morajo poiskati način za odpravo dolgotrajnega političnega zastoja in utreti pot za obravnavo številnih izzivov pri izvajanju reform, zlasti na področju pravne države in potrebe po strukturnih gospodarskih reformah za zmanjševanje visoke stopnje brezposelnosti. Evropski program reform je bil razvit kot pomoč za zahtevano izvajanje SPS. Kosovo je izpolnilo preostale mednarodne obveznosti v zvezi z ustanovitvijo specializiranih senatov in specializiranega tožilstva za preiskovanje domnevnih mednarodnih kaznivih dejanj, storjenih v okviru kosovskega konflikta. Mandat misije EULEX je bil podaljšan do junija 2018. Kosovo mora še okrepiti sodelovanje v dialogu s Srbijo, vključno z izvajanjem vseh sporazumov.

V. PRILOGE

1. Povzetki ugotovitev poročil
2. Ključna statistika

PRILOGA 1 – Povzetki ugotovitev poročil

Turčija

V poskusu vojaškega državnega udara v noči 15. julija je bilo 241 smrtnih žrtev, 2 196 ljudi pa je bilo ranjenih. Turški vladi je ob podpori celotnega turškega političnega spektra in družbe poskus državnega udara uspelo zatreti. Velika narodna skupščina Turčije je že dne 16. julija sklicala simbolično izredno sejo, kjer je bila sprejeta izjava, ki so jo odobrile vse v parlamentu zastopane stranke. Vlada je odgovornost za organizacijo poskusa državnega udara pripisala gibanju Gülen.

EU je nemudoma in odločno obsodila poskus državnega udara, ki je predstavljal neposreden napad na demokracijo v Turčiji, ter demokratičnim institucijam države znova izrazila svojo polno podporo.

Dne 20. julija je bilo po vsej Turčiji razglašeno trimesečno obdobje izrednih razmer, ki je bilo nato 3. oktobra podaljšano še za dodatne tri mesece. Odlok je uvedel pomembne zakonodajne spremembe. Turčija je Svet Evrope obvestila o odstopu od obveznosti do zagotavljanja nekaterih temeljnih pravic, zaščiteneh v skladu z Evropsko konvencijo o človekovih pravicah. Po poskusu državnega udara je prišlo do zelo obsežnih začasnih in trajnih odstranitvev s položajev, aretacij in pridržanj v povezavi z domnevnimi stiki z gibanjem Gülen in vpletenostjo v poskus državnega udara. Ukrepi so prizadeli vse družbene sloje, še posebej močno pa učinkujejo na sodstvo, policijo, žandarske sile, vojaške in civilne službe, lokalne organe, akademske kroge, učitelje, odvetnike, medije in poslovno skupnost. Več institucij in zasebnih podjetij je bilo zaprtih, njihovo premoženje pa zaseženo ali preneseno na javne ustanove.

V luči ukrepov po državnem udaru je EU pozvala turške organe, naj spoštujejo najvišje standarde na področju pravne države in temeljnih pravic. Čeprav mora odnos med javnimi uslužbenci in državo temeljiti na zaupanju in zvestobi ter je mogoče za zagotavljanje obojega sprejeti ukrepe, je treba vse domnevne kršitve ugotavljati v okviru preglednih postopkov za vsak primer posebej. Individualno kazensko odgovornost je namreč mogoče ugotoviti izključno ob upoštevanju delitve oblasti, popolne neodvisnosti sodstva in pravice vsakega posameznika do poštenega sojenja, vključno z učinkovitim dostopom do odvetnika. Turčija bi morala poskrbeti, da je vsak ukrep izveden samo do mere, kot jo terjajo razmere, ter da v vseh primerih preстане preizkus nujnosti in sorazmernosti. Svet Evrope natančno proučuje ukrepe, sprejete v okviru izrednih razmer. Turčija bi morala nemudoma obravnavati priporočila komisarja za človekove pravice Sveta Evrope iz oktobra 2016.

Z vidika **političnih meril** je parlament pred poskusom državnega udara obravnaval obsežen zakonodajni program z namenom izvedbe ambicioznega akcijskega načrta vladne reforme za leto 2016 ter zakonodajnih zahtev iz načrta za liberalizacijo vizumskega režima. Kljub temu pa več sprejetih ključnih zakonodajnih besedil o pravni državi in temeljnih pravicah ni bilo skladnih z evropskimi standardi, kot npr. v primeru zakona o varstvu podatkov. Politični spopadi še naprej spremljajo delo zakonodajnih organov. V maju sprejet zakon, ki dovoljuje odvzem imunitete večjemu številu poslancev, ter posledična pridržanja in aretacije več članov parlamenta iz vrst Ljudske demokratične stranke (HDP) v novembru, vključno z dvema soprodsedujočima, zbuja resno zaskrbljenost.

Razmere na jugovzhodu ostajajo eden največjih izzivov za državo. V Turčiji so se varnostne razmere močno poslabšale, zaradi česar je prišlo po propadu postopka reševanja kurdskega vprašanja julija 2015 do velikega števila smrtnih žrtev, nato pa je bila država tarča še več obsežnih terorističnih napadov, ki so terjali smrtne žrtve, izvedli pa sta jih PKK in Daiš. Organi so nadaljevali obsežno protiteroristično vojaško in varnostno kampanjo proti Kurdski

delavski stranki (PKK), ki je še naprej na evropskem seznamu terorističnih organizacij. Resne obtožbe o kršitvah človekovih pravic in nesorazmerni uporabi sile s strani varnostnih sil na jugovzhodu države so vse pogostejše. Številni izvoljeni predstavniki in občinski uradniki na jugovzhodu države so bili suspendirani ali so jim bile odvzete njihove dolžnosti ali pa so bili na podlagi obtožb v povezavi s terorizmom aretirani, nekateri tudi na podlagi odlokov, sprejetih v času izrednih razmer po poskusu državnega udara. Toda protiteroristični ukrepi morajo biti sorazmerni ter zagotavljati spoštovanje človekovih pravic. Reševanje kurdskega vprašanja prek političnega procesa je edina možnost, pri tem pa sprava in obnova postajata ključni vprašanji, ki ju bodo morali obravnavati organi.

Civilna družba se po najboljših močeh trudi ostati aktivna in vključena v javno življenje. Neodvisne organizacije civilne družbe le redko sodelujejo v postopkih oblikovanja zakonodaje in politik. Nekateri njihovi predstavniki, vključno z zagovorniki človekovih pravic, so bili pridržani, prav tako pa obstajajo zanesljive trditve o ustrahovanju. V sklopu ukrepov, ki jih je država sprejela po poskusu državnega udara, so bile zaradi obtožb o povezavah z gibanjem Gülen razpuščene številne organizacije.

Turčija je zmerno pripravljena na področju reforme javne uprave in je močno zavezana k zagotavljanju pregledne in odzivne uprave. Vendar pa je prišlo do nazadovanja na področju javne uprave in upravljanja človeških virov, zlasti po poskusu državnega udara. Strukturni vpliv ukrepov, sprejetih po poskusu državnega udara, na delovanje javne uprave bo treba še oceniti.

Sodni sistem Turčije je še v zgodnji fazi oz. je dosegel določeno stopnjo pripravljenosti. V zadnjih letih je sicer prišlo do nazadovanja, še posebej v smislu neodvisnosti sodstva. Obsežne spremembe strukture in sestave visokih sodišč zbujajo resno zaskrbljenost ter niso skladne z evropskimi standardi. Nadaljevalo se je razreševanje sodnikov in tožilcev, nekatere pa so na podlagi obtožb o sodelovanju z gibanjem Gülen tudi aretirali. Po julijskem poskusu državnega udara se je stanje še dodatno poslabšalo, saj je bila razrešena kar petina vseh sodnikov in tožilcev, njihovo premoženje pa je bilo zamrznjeno. Sodstvo mora delovati v okolju, ki mu omogoča opravljanje dolžnosti na neodvisen in nepristranski način, hkrati pa morata izvršilna in zakonodajna veja v celoti spoštovati delitev oblasti. V teh izrednih razmerah je Turčija še dodatno podaljšala rok za pripor pred sojenjem zaradi nekaterih kaznivih dejanj na 30 dni brez dostopa do sodnika, kar je v nasprotju s sodno prakso Evropskega sodišča za človekove pravice, takšnim ukrepom pa je podvržen znaten del sodstva.

Država je dosegla določeno stopnjo pripravljenosti na boj proti korupciji. Korupcija je še vedno razširjena na mnogih področjih in ostaja resna težava. Sprejetje nove strategije in akcijskega načrta za boj proti korupciji, čeprav v omejenem obsegu, predstavlja korak v pravo smer. Pravni okvir še naprej pestijo bistvene pomanjkljivosti, vpliv izvršilne veje na preiskave in pregon primerov korupcije na visoki ravni pa ostaja skrb vzbujajoč. Zaznavanje korupcije je še vedno na visoki ravni.

Z vidika boja proti organiziranemu kriminalu je Turčija dosegla določeno stopnjo pripravljenosti. Institucionalne zmogljivosti so bile povečane in sprejete so bile nove strategije ter akcijski načrti. Vendar pa statistični podatki o številu pravnomočnih obsodb in drugi pomembni kazalniki niso na voljo. Finančne preiskave se še vedno ne izvajajo v zadostnem obsegu. Preventivna zamrznitev premoženja se redko uporablja, raven zaseženega premoženja pa ostaja nizka. Za boj proti terorizmu je vzpostavljen celovit pravni okvir. Protiteroristični zakon ni v skladu s pravnim redom Unije v smislu njegovega obsega in opredelitev, v povezavi z njegovo uporabo pa se porajajo resni pomisleki glede temeljnih pravic. Tako kazensko kot protiteroristično zakonodajo bi bilo treba uskladiti s sodno prakso

Evropskega sodišča za človekove pravice, ne da bi se pri tem zmanjšala sposobnost Turčije za boj proti terorizmu. Načelo sorazmernosti je treba upoštevati v praksi.

Turški pravni okvir vključuje splošna jamstva glede spoštovanja človekovih in temeljnih pravic, ki jih je treba še dodatno izboljšati. Uveljavljanje pravic, ki izhajajo iz Evropske konvencije o človekovih pravicah in sodne prakse Evropskega sodišča za človekove pravice še ni zagotovljeno. V času nemudoma po poskusu državnega udara so poročali o mnogih domnevnih primerih resnih kršitev prepovedi mučenja in slabega ravnanja ter procesnih pravic. Toda vsi sprejeti ukrepi morajo biti skladni z načeli sorazmernosti in spoštovanja človekovih pravic. Novi zakona o nacionalni instituciji za človekove pravice in enakost v Turčiji predstavlja korak v pravo smer. Vsebuje določbe o prepovedi diskriminacije iz številnih razlogov, vendar pa izrecno ne izpostavlja spolne usmerjenosti. Še vedno obstaja potreba po sprejetju celovitega namenskega zakona o boju proti diskriminaciji. V povezavi s primeri o človekovih pravicah obstaja pravna praznina, saj nacionalna institucija za človekove pravice in enakost še ni vzpostavljena. Pravice najbolj ranljivih skupin in oseb, ki pripadajo manjšinam, je treba primerno zaščititi. Nasilje na podlagi spola, diskriminacija, sovražni govor proti manjšinam, zločini iz sovraštva in kršitve človekovih pravic lezbijk, gejev, biseksualcev, transseksualcev in interseksualcev (LGBTI) še vedno vzbuja resno zaskrbljenost.

V preteklih letih je prišlo do resnega nazadovanja na področju svobode izražanja. Selektivna in samovoljna uporaba prava, zlasti določb o nacionalni varnosti in boju proti terorizmu, negativno vpliva na svobodo izražanja. Prav tako so zelo zaskrbljujoči tekoči in novi primeri kazenskih zadev zoper novinarje, pisatelje ali uporabnike družbenih medijev, odvzemi akreditacij, veliko število aretacij novinarjev ter zaprtje številnih medijskih hiš po julijskem poskusu državnega udara. Svoboda združevanja je še vedno preveč omejena tako z zakonodajo kot v praksi.

Država je še naprej izražala podporo pogovorom za rešitev ciprskega vprašanja med voditelji obeh skupnosti ter prizadevanjem posebnega svetovalca generalnega sekretarja OZN. Predanost Turčije in njen konkreten prispevek k celoviti rešitvi vprašanja ostaja ključnega pomena. Turčija še ni izpolnila svoje obveznosti glede celovitega in nediskriminatornega izvajanja dodatnega protokola k pridružitvenemu sporazumu ter ni odpravila vseh ovir za prost pretok blaga, ki med drugim vključujejo omejitve neposrednih prometnih povezav s Ciprom. Napredka pri normalizaciji dvostranskih odnosov z Republiko Ciper ni bilo. V veljavi ostajajo sklepi o Turčiji, ki jih je Svet (za splošne zadeve in zunanje odnose) sprejel 11. decembra 2006 in ki jih je Evropski svet podprl decembra 2006. V sklepih je navedeno, da se pogajanja v zvezi z osmimi poglavji zaradi omejitev Turčije glede Republike Ciper ne bodo začela² in da nobeno poglavje ne bo začasno zaprto, dokler Komisija ne potrdi, da je Turčija v celoti izvedla dodatni protokol k pridružitvenemu sporazumu.

Turčija si mora odkrito prizadevati za dobre sosedске odnose, mednarodne sporazume in mirno reševanje sporov v skladu z Ustanovno listino Združenih narodov, po potrebi tudi pod okriljem Meddržavnega sodišča. V tem smislu je EU znova izrazila veliko zaskrbljenost in Turčijo pozvala, naj se izogiba vsakršnim grožnjam ali dejanjem zoper posamezne države članice ter trenjem ali dejanjem, ki bi lahko škodovala dobrim sosedskim odnosom in mirnemu reševanju sporov.

Z vidika **gospodarskih meril** je turško gospodarstvo zelo napredno in se lahko šteje za delujoče tržno gospodarstvo. Kljub temu je turško gospodarstvo zaradi velikega zunanjega

²Prost pretok blaga, pravica do ustanavljanja in svoboda opravljanja storitev, finančne storitve, kmetijstvo in razvoj podeželja, ribištvo, prometna politika, carinska unija in zunanji odnosi.

primanjkljaja izpostavljeno finančni negotovosti, spremembam v zaupanju globalnih vlagateljev in političnim tveganjem. Centralna banka je zniževala obrestne mere, čeprav je inflacija ostala precej nad uradno ciljno vrednostjo. Poslovno okolje se je zaradi aktivne uporabe davčne uprave, enote za boj proti finančnemu kriminalu in sodišč za ciljno usmerjene ukrepe proti kritičnim medijem in poslovnežem ter političnim nasprotnikom še naprej slabšalo. Izvajanje strukturnih reform z namenom izboljšanja delovanja trgov blaga, storitev in dela je zastalo. Na splošno je prišlo do nazadovanja.

Turčija je dobro pripravljena, da postane sposobna za soočanje s konkurenčnimi pritiski in tržnimi silami v EU. Določen napredek je bil dosežen na več področjih, predvsem z nadaljevanjem liberalizacije energetskega sektorja. Še vedno obstajajo pomembne težave v zvezi s kakovostjo izobraževanja. Obstajajo tudi težave pri dostopu do izobraževanja za deklice. Realna apreciacija turške lire je privedla do upada cenovne konkurenčnosti gospodarstva.

Z vidika **sposobnosti za prevzem obveznosti članstva** se je Turčija še naprej usklajevala s pravnim redom EU. Razen pozitivne izjeme, ki jo predstavljajo dejavnosti v povezavi z liberalizacijo vizumskega režima, so bila prizadevanja omejena. Turčija je dobro napredovala na področjih prava gospodarskih družb, vseevropskih omrežij ter znanosti in raziskav ter je dobro pripravljena na področjih prostega pretoka blaga, prava intelektualne lastnine, finančnih storitev, podjetniške in industrijske politike, varstva potrošnikov in varovanja zdravja, carinske unije, zunanjih odnosov ter finančnega nadzora. Na področju javnih naročil je Turčija zaradi obstoja pomembnih vrzeli v usklajevanju le zmerno pripravljena. Dokaj pripravljena je tudi na področju statistike in prometne politike, kjer so v vseh pogledih potrebna nadaljnja znatna prizadevanja. Turčija je dosegla določeno stopnjo pripravljenosti na področju okolja in podnebnih sprememb, vendar mora vzpostaviti in izvajati ambicioznejše ter bolj usklajene politike. Na vseh področjih je treba več pozornosti nameniti izvrševanju zakonodaje, medtem ko je na številnih področjih potreben znaten nadaljnji napredek za uskladitev zakonodaje s pravnim redom EU.

Črna gora

V zvezi s **političnimi merili** je politični dogovor o organizaciji svobodnih in poštenih volitev v maju privedel do vzpostavitve »vlade, ki uživa podporo volivcev«. Kljub trajni polarizaciji političnega okolja gre za dokaz zmožnosti sklepanja kompromisov med vlado in deli opozicije. Parlamentarne volitve oktobra 2016 so potekale v znatno spremenjenem pravnem okviru. Kljub tehničnim zamudam in težavnim odnosom med pristojnimi institucijami so priprave na volitve na splošno potekale na bolj participativen in transparenten način. Volitve so potekale v konkurenčnem okolju, zanj pa je bilo značilno splošno spoštovanje temeljnih svoboščin. Pričakuje se, da bodo ustrezni nacionalni organi izvedli hitro in pregledno preiskavo domnevnih postopkovnih nepravilnosti, aretacij in začasnega zaprtja dveh mobilnih komunikacijskih platform. V zvezi z domnevno zlorabo javnih sredstev za namene političnih strank ni bilo nobenih političnih ukrepov (t. i. afera z zvočnimi posnetki).

Črna gora je z reformo javne uprave zmerno pripravljena. Dosežen je bil določen napredek, zlasti s sprejetjem strategije za reformo javne uprave za obdobje 2016–2020, programa reforme upravljanja javnih financ ter zaradi začetka veljavnosti novega zakona o plačah in poenostavitve upravnih postopkov. Vendar pa bo za učinkovito obravnavanje vprašanja depolitizacije javne uprave in določitev ustrezne velikosti državne uprave potrebna močna politična volja.

Sodni sistem je zmerno pripravljen. V obdobju poročanja je Črna gora na tem področju dosegla določen napredek. Zmogljivost sodnega in tožilskega sveta se je izboljšala. Vendar pa nov zakonodajni okvir za povečanje neodvisnosti, odgovornosti in strokovnosti sodstva, vključno z etičnim kodeksom, še ni v celoti izveden. Ukrepe za zmanjšanje števila nerešenih zadev in skupne dolžine postopkov je treba nadaljevati.

Črna gora je dosegla določeno stopnjo pripravljenosti na boj proti korupciji. Korupcija je še vedno razširjena na mnogih področjih in ostaja resna težava. Agencija za boj proti korupciji je začela delovati leta 2016. Postopek vzpostavljanja institucij je v veliki meri zaključen. Vse institucije bi morale zavzeti bolj proaktiven pristop k opravljanju svojih nalog. Kljub sprejetju nekaterih nadaljnjih ukrepov, so rezultati kar zadeva uspešnost preiskav in obsodb še vedno omejeni, zlasti v primerih korupcije na visoki ravni ter na področju preprečevanje korupcije. Črna gora mora okrepiti zmogljivosti za izvajanje finančnih preiskav ter doseči rezultate pri zasegu in zaplembi premoženja, pridobljenega s kaznivimi dejanji.

Črna gora je dosegla določeno stopnjo pripravljenosti na boj proti organiziranemu kriminalu. Dosežen je bil določen napredek, zlasti z vidika krepitve pravnega, regulativnega in institucionalnega okvira. Še naprej si je treba prizadevati za izboljšanje rezultatov v primerih organiziranega kriminala, zlasti na področju trgovine z ljudmi in pranja denarja, kjer so rezultati omejeni. Število odkritih sumljivih bančnih transakcij ostaja nizko.

Črna gora je zaključila več zakonodajnih reform za nadaljnjo uskladitev s standardi EU in mednarodnimi standardi na področju človekovih pravic ter da bi zagotovila vzpostavitev primernih mehanizmov za zaščito ranljivih skupin pred diskriminacijo. Izvajanje zakonodaje je še naprej šibko. Spremembe splošnega zakonodajnega okvira za zagotavljanje usklajene politike sankcioniranja za kršitve človekovih pravic še niso bile sprejete. Še dodatno je treba povečati institucionalne zmogljivosti. Romska manjšina je še vedno najranljivejša in najbolj diskriminirana skupnost na različnih področjih življenja.

Črna gora je dosegla določeno stopnjo pripravljenosti na področju svobode izražanja, vendar v preteklem letu ni bilo nobenega novega napredka. Število primerov obrekovanj je še vedno visoko, kar nakazuje šibke samoregulative mehanizme ter izpostavlja izzive, povezane z razumevanjem vloge medijev. Črna gora mora še vedno doseči splošno uskladitev s sodno prakso Evropskega sodišča za človekove pravice. Med protivladnimi demonstracijami v oktobru 2015 so bili poškodovani prostori ene izmed komercialnih medijskih družb, več novinarjev pa je bilo predmet groženj ter fizičnih in verbalnih napadov. Pri reševanju primerov napadov na novinarje ni bilo nobenega napredka. Treba bi bilo zagotoviti preglednost in nediskriminacijo v okviru državnega oglaševanja v medijih. Revidiran etični kodeks za novinarje je treba učinkovito in enotno uveljaviti v celotni skupnosti medijev.

Črna gora je v regionalnem sodelovanju še naprej igrala konstruktivno vlogo. Ratificirala je namreč sporazuma o meji z Bosno in Hercegovino ter Kosovom*.

Kar zadeva **gospodarska merila**, je Črna gora zmerno pripravljena na razvoj delujočega tržnega gospodarstva. Določen napredek je bil dosežen na področju okrepitve delovanja finančnih trgov in trgov dela ter na področju izboljšanja poslovnega okolja. Naložbe v infrastrukturo in turizem spodbujajo gospodarsko dejavnost. Vendar pa so skrb vzbujajoči hitro naraščajoč javni dolg in visoki fiskalni primanjkljaji skupaj z visokimi zunanji neravnotežji ter visoko brezposelnostjo. Na fiskalno vzdržnost negativno vplivajo skupni učinki velikih naložb v javno infrastrukturo ter več novih in dragih programov socialnih izdatkov. Potrebni so takojšnji korektivni ukrepi, kot to predvidevajo politične smernice v

* To poimenovanje ne posega v stališča glede statusa ter je v skladu z RVSN 1244/1999 in mnenjem Meddržavnega sodišča o razglasitvi neodvisnosti Kosova.

okviru PER. Druge težave, ki jih je treba rešiti, vključujejo visoka zunanja neravnotežja in nizko udeležbo na trgu dela ter še vedno nizko rast posojil zaradi velike obsega slabih bančnih posojil.

Črna gora je zmerno pripravljena v smislu zmožnosti soočanja s konkurenčnimi pritiski in tržnimi silami v Uniji. Določen napredek je bil dosežen na področju izboljšanja kakovosti infrastrukture, energetskega trga in digitalizacije gospodarstva. Podpora MSP je skromna, vendar se postopoma razvija. Toda še vedno so potrebna precejšnja prizadevanja za razvoj človeškega kapitala in konkurenčne izvozno naravnane industrije.

Z vidika **spособnosti za prevzem obveznosti članstva** je bilo opravljeno pomembno delo na področju usklajevanja in priprav za izvajanje pravnega reda EU, Črna gora pa je zmerno pripravljena v smislu številnih poglavij, kot so prost pretok blaga, javna naročila, statistika ter pravosodje, svoboda in varnost. Črna gora se še naprej usklajuje z vsemi stališči in izjavami EU v zvezi s skupno zunanjo in varnostno politiko. Črna gora je še v zgodnji fazi priprav na področju ribištva ter proračunskih in finančnih določb, na področju okolja in podnebnih sprememb pa je že dosegla določeno stopnjo pripravljenosti. Dober napredek je bil dosežen na področjih prostega pretoka blaga, kmetijstva in razvoja podeželja, varnosti hrane, veterinarske in fitosanitarne politike, energetike, okolja in podnebnih sprememb, carinske unije, zunanjih odnosov ter finančnega nadzora. Obeti nakazujejo, da bi se morala Črna gora bolj osredotočiti zlasti na konkurenčno politiko ter na gospodarsko in monetarno politiko. Krepitev upravnih zmožnosti za zagotavljanje izvajanja pravnega reda EU ostaja pomemben izziv za Črno goro.

Srbija

Z vidika **političnih meril** so predčasne nacionalne volitve, ki so potekale v aprilu hkrati s provincialnimi in lokalnimi volitvami, potekale v mirnem ozračju. Upoštevati je treba priporočila mednarodnih opazovalcev, vključno s tistimi za zagotavljanje preglednosti financiranja kampanj in postopka registracije. V programu nove vlade je priključitev Srbije k EU navedena kot prednostni cilj. Dodatno je bilo okrepljeno sodelovanje parlamenta in zainteresiranih strani, vključno s civilno družbo, v pristopnem procesu. Vendar pa je treba še dodatno izboljšati vključenost, preglednost in kakovost priprave zakonodaje ter učinkovitost nadzora nad izvršilno vejo, hkrati pa omejiti uporabo nujnih postopkov. Za uskladitev s standardih EU so na nekaterih področjih potrebne ustavne reforme. Obstajajo tudi možnosti za izboljšanje sodelovanja med izvršilno vejo in neodvisnimi regulativnimi organi.

Na področju reforme javne uprave je Srbija zmerno pripravljena. Precejšen napredek je bil dosežen s sprejetjem programa reforme upravljanja javnih financ ter strategij v zvezi z e-upravo, regulativno reformo in pripravo zakonodaje, pa tudi s sprejetjem nove zakonodaje o upravnih postopkih, plačah v javnem sektorju ter lokalnih in regionalnih javnih uslužbencih. Srbija mora izvajati cilje reform, poskrbeti za profesionalizacijo in depolitizacijo uprave ter izboljšati preglednost postopkov zaposlovanja in odpuščanja, zlasti v povezavi z višjimi vodstvenimi položaji.

Sodni sistem je dosegel določeno stopnjo pripravljenosti. Sprejeti so bili nekateri ukrepi za spodbujanje sistema zaposlovanja na podlagi dosežkov in uskladitev sodne prakse. Potrebni so nadaljnji ukrepi za obravnavanje političnega vpliva. Kakovost in učinkovitost sodstva ter dostop do pravnega varstva še vedno ogrožajo neenakomerna porazdelitev delovnih obremenitev, znatni sodni zaostanki in pomanjkanje sistema brezplačne pravne pomoči.

Srbija je dosegla določeno stopnjo pripravljenosti na področju preprečevanja korupcije in boja proti njej. Korupcija je še vedno razširjena na mnogih področjih in ostaja resna težava. Prizadevanja v boju proti korupciji še niso prinesla pomembnih rezultatov. Institucionalna ureditev še nima zadostnega in verodostojnega odvračilnega učinka na koruptivne prakse. Doseči je treba rezultate na področju učinkovitih preiskav, pregona in obsodb v primerih korupcije, med drugim tudi na visoki ravni.

Srbija je dosegla določeno stopnjo pripravljenosti na področju boja proti organiziranemu kriminalu. Nekaj napredka je bilo doseženega s sprejetjem nove zakonodaje o policiji, reorganizacijo ministrstva za notranje zadeve ter sprejetjem prve ocene ogroženosti zaradi hudih kaznivih dejanj in organiziranega kriminala (SOCTA) na podlagi Europolove metodologije. Verodostojne rezultate v boju proti organiziranemu kriminalu je treba še doseči.

Pravni in institucionalni okvir za spoštovanje človekovih pravic je vzpostavljen. Dosledno izvajanje je treba zagotoviti v celotni državi, med drugim tudi kar zadeva varstvo manjšin. Nobenega napredka ni bilo na področju izboljšanja razmer za polno uveljavljanje svobode izražanja, kjer je Srbija že dosegla določeno stopnjo pripravljenosti. Srbija je prva država širitve, v kateri so uvedli indeks EU glede enakosti spolov. Potrebna so nadaljnja trajna prizadevanja za izboljšanje položaja oseb, ki pripadajo najbolj diskriminiranim skupinam (Romi, lezbijke, geji, biseksualci, transseksualci in interseksualci, invalidi, osebe s HIV/aidsom in druge socialno ranljive skupine).

Srbija je konstruktivno sodelovala v regionalnih pobudah ter si prizadevala za izboljšanje dvostranskih odnosov v duhu sprave in dobrih sosedskih odnosov, pri čemer je stremela k ustvarjanju spodbudnega ozračja, v katerem bi bilo mogoče razrešiti odprta dvostranska vprašanja kot tudi vprašanja iz preteklosti. Pozitiven korak je bila skupna izjava s Hrvaško, podpisana v juniju, ki obravnava nekatera dvostranska vprašanja. Takšen pristop bi ga bilo treba redno uporabljati, saj je ključen za doseganje sprave, miru in sodelovanja v regiji.

Z vidika **normalizacije odnosov s Kosovom** je bila Srbija še naprej zavezana k izvajanju sporazumov, doseženih v okviru dialoga, ki poteka ob pomoči EU. Napredek je bil omejen, tudi zaradi volitev v Srbiji in zaradi notranjih razmer na Kosovu. Vendar so prizadevanja zopet stekla avgusta 2016, ko so se začela dela na mostu v Mitrovici in je bilo dovoljeno prosto gibanje. Za izvajanje s Kosovom že sklenjenih sporazumov so potrebna nadaljnja prizadevanja. Sprejeti ukrepi bi morali imeti pozitiven in konkreten učinek na vsakdanje življenje državljanov v Srbiji in na Kosovu.

Kar zadeva **gospodarska merila** je Srbija zmerno pripravljena na razvoj delujočega tržnega gospodarstva. Dosežen je bil dober napredek pri obravnavanju nekaterih pomanjkljivosti politik, zlasti v zvezi z proračunskim primanjkljajem in prestrukturiranjem podjetij v javni lasti. Gospodarske reforme so prinesle očitne rezultate v smislu obetov za rast ter zmanjševanja notranjih in zunanjih neravnotežij. Glede na še vedno visoko raven javnega dolga je treba še naprej ohranjati fiskalno konsolidacijo. Prestrukturiranje velikih javnih služb še ni zaključeno. Kreditna dejavnost okreva, vendar je visoka raven slabih posojil še vedno problematična. Brezposelnost je še vedno visoka, zlasti med mladimi. Nadaljnjo širitev zasebnega sektorja ovirajo pomanjkljivosti na področju pravne države.

Srbija je zmerno pripravljena na soočanje s konkurenčnimi pritiski in tržnimi silami v Uniji. Javne in zasebne naložbe so se povečale, vendar je raven naložbenih dejavnosti še vedno nižja od potreb gospodarstva. Kakovost, enakost in ustreznost izobraževanja in usposabljanja ne ustrezajo družbenim potrebam. **Določen napredek** je bil dosežen glede podpore malim in srednjim podjetjem ter podjetništvu, vendar se MSP soočajo s številnimi izzivi, med drugim z nepredvidljivim poslovnim okoljem, visoko ravno davku podobnih dajatev ter težavnim in dragim dostopom do financiranja.

Z vidika **spособnosti za prevzem obveznosti članstva** je Srbija nadaljevala z usklajevanjem svoje zakonodaje s pravnim redom EU na vseh področjih. Ustrezni finančni in človeški viri ter zanesljivi strateški okviri bodo ključni za ohranjanje hitrosti izvajanja reform. Srbija je dobro pripravljena na področjih, kot so pravo gospodarskih družb, intelektualna lastnina, znanost in raziskave, izobraževanje in kultura ter carina. Srbija mora nadalje izboljšati načrtovanje naložb ter prednostno razvrščanje strateško pomembnih in zrelih infrastrukturnih projektov v okviru enotne projektne strukture in obstoječega nacionalnega naložbenega sveta, zlasti na področju energetike in prometa. Na področjih javnih naročil, statistike, monetarne politike ali finančnega nadzora je Srbija zmerno pripravljena. Srbija bo morala v obdobju do pristopa svojo zunanjo in varnostno politiko postopoma uskladiti s skupno zunanjo in varnostno politiko Evropske unije. Srbija mora prednostno obravnavati vprašanja neskladnosti s SPS, zlasti glede zaščitnih ukrepov za nekatere kmetijske proizvode, nadzora državnih pomoči in fiskalne diskriminacije.

Na Srbijo še vedno vpliva migracijska kriza. Ta predstavlja znatno breme za njen azilni in migracijski sistem. Srbija je nadaljevala s sodelovanjem s sosednjimi državami in državami članicami ter zagotovila učinkovito preverjanje beguncev in migrantov, pri čemer si je ob podpori EU in tudi drugih močno prizadevala zagotoviti zatočišča in humanitarno pomoč. Bistveno je, da Srbija ostane dejavna. Srbija bi si morala še naprej prizadevati za zmanjšanje števila neutemeljenih prošelj za azil, ki jih njeni državljani vložijo v državah članicah EU.

Nekdanja jugoslovanska republika Makedonija

Z vidika **političnih meril** se država še naprej sooča z najhujšo politično krizo po letu 2001. Demokracija in pravna država sta se soočali z nenehnimi izzivi, še posebej v povezavi z ujetjem države, ki je učinkovalo na delovanje demokratičnih institucij ter ključnih družbenih področij. Država trpi zaradi razdiralne politične kulture in pomanjkanja zmožnosti za sklepanje kompromisov. Voditelji štirih največjih političnih strank so 20. julija in 31. avgusta 2016 dosegli soglasje o izvajanju sporazuma iz Pržina, pri čemer so 11. december 2016 določili za datum predčasnih parlamentarnih volitev in so izrazili svojo podporo delu posebnega tožilstva. Znova so izrazili tudi svojo zavezanost k izvajanju „nujnih prednostnih reform“.

Medetnične razmere ostajajo nestabilne. Pregled Ohridskega okvirnega sporazuma, s katerim se je končal konflikt iz leta 2001 in ki zagotavlja okvir za medetnične odnose, je treba še vedno zaključiti na pregleden in vključujoč način.

Civilna družba je igrala konstruktivno vlogo pri zagotavljanju podpore demokratičnim postopkom in zagotavljanju temeljitejšega preverjanja in ravnovesja. Hkrati organizacije civilne družbe še naprej izražajo zaskrbljenost zaradi slabšanja razmer, v katerih delujejo, ter zaradi omejene zavezanosti vlade k dialogu kot tudi javnih napadov s strani politikov in provladnih medijev.

Ta država je z reformo javne uprave zmerno pripravljena. V preteklem letu je bil dosežen določen napredek, čeprav omejen. Začelo se je izvajanje novega zakonodajnega okvira za upravljanje človeških virov. Vendar pa je z vidika izvajanja prejšnjih priporočil Komisije napredek nezadosten. Namesto da bi jih prekinili, se pogodbe za določen čas še vedno spreminjajo v pogodbe za nedoločen čas, in sicer brez javnega natečaja. Neučinkovite linije odgovornosti, izkoriščanje javnega sektorja kot političnega orodja, obtožbe o pritiskih na javne uslužbenke ter o domnevni politizaciji uprave med volilnim letom so še vedno zaskrbljujoče. Celovita strategija reforme javne uprave za obdobje 2017–2022 je v pripravi z zamudo. Poleg tega je pomanjkanje politične zavezanosti k uresničitvi potrebnih reform na

področju upravljanja javnih financ v letu 2016 privedlo do precejšnjega zmanjšanja finančne pomoči EU.

Pravosodni sistem države je dosegel določeno stopnjo pripravljenosti. Vendar se stanje od leta 2014 slabša, dosežke procesa reform iz prejšnjega desetletja pa ogrožajo ponavljajoča se politična vmešavanja v delo sodstva. Organom ni uspelo izkazati potrebne politične volje za učinkovito obravnavo temeljnih vprašanj, opredeljenih v okviru „nujnih prednostnih reform“. Ovire, s katerimi se sooča novoustanovljeno posebno tožilstvo, so pokazale, da se je treba učinkovito soočiti s pomanjkanjem neodvisnosti sodstva ter preprečiti selektivno sodstvo.

Na področju boja proti korupciji je država dosegla določeno stopnjo pripravljenosti. Korupcija je še vedno razširjena na mnogih področjih in ostaja resna težava. Razvita sta bila zakonodajni in institucionalni okvir. Vendar pa so strukturne pomanjkljivosti državne komisije za preprečevanje korupcije in politična vmešavanja v njeno delo zelo omejila učinek preteklih prizadevanj. Prepričljive rezultate je treba še doseči, zlasti v primerih korupcije na visoki ravni. Z vidika boja proti organiziranemu kriminalu je država dosegla določeno stopnjo pripravljenosti. Zakonodajni okvir je večinoma skladen z evropskimi standardi, pripravljene pa so bile tudi strategije. Vendar pa je treba nadaljevati z razvojem zmogljivosti organov kazenskega pregona za preiskovanje finančnih kaznivih dejanj in zaplenitev premoženja.

Z vidika varstva človekovih pravic sta zakonodajni in institucionalni okvir večinoma usklajena z evropskimi standardi. V praksi so potrebna dodatna prizadevanja za zagotovitev spoštovanja človekovih pravic ranljivih skupin, med drugim beguncev in migrantov. Obstaja tudi stalno pomanjkanje politične volje in ustreznih sredstev, ki bi zadevnim nadzornim in regulativnim organom omogočali izpolnjevanje nalog na neodvisen in učinkovit način. Najbolj marginalizirane skupine prebivalstva še vedno niso deležne popolnega varstva. Na področju svobode izražanja je država dosegla določeno stopnjo pripravljenosti. Vendar ostajata svoboda izražanja in položaj medijev resen izziv v trenutnem političnem ozračju.

Z vidika regionalnega sodelovanja država na splošno vzdržuje dobre odnose z drugimi državami širitve in aktivno sodeluje v regionalnih pobudah. Sprejeti so bili ukrepi za izboljšanje sosedskih odnosov, vključno z nedavnim napredkom pri izvajanju ukrepov za krepitev zaupanja z Grčijo. „Vprašanje imena“ je treba rešiti čim prej.

Z vidika **gospodarskih meril** je nekdanja jugoslovanska republika Makedonija dobro pripravljena na razvoj delujočega tržnega gospodarstva. Na splošno v obdobju poročanja ni bilo napredka pri vzpostavljanju delujočega tržnega gospodarstva. V letu 2015 se je ohranila makroekonomska stabilnost, makroekonomsko okolje pa se je še dodatno okrepilo. To so omogočile obsežne naložbe v javno infrastrukturo in tuje neposredne naložbe, čeprav je bilo v prvem četrtletju leta 2016 moč zaznati znake šibkosti. Čeprav je stopnja brezposelnosti še vedno visoka, zlasti med mladimi, se je v obdobju poročanja zmanjšala. Vendar pa ostajajo nekatere pomanjkljivosti, kot so nizka stopnja konkurenčnosti domačega zasebnega sektorja, ki ga ovira pomanjkljivo izvrševanje pogodb, obsežna siva ekonomija in težaven dostop do financiranja. Upravljanje javnih financ se ni izboljšalo in javni dolg se je še povečal.

Gospodarstvo je zmerno pripravljeno na soočanje s konkurenčnimi pritiski in tržnimi silami v Uniji. Določen napredek je bil dosežen na področju spodbujanja inovacij in tujih naložb, področje digitalizacije pa hitro napreduje. Gospodarstvo ni zelo raznoliko, predelovalna industrija pa se osredotoča predvsem na proizvodnjo izdelkov z nizko dodano vrednostjo. Gospodarstvo še naprej trpi zaradi pomanjkljivosti v šolskih učnih načrtih, nizke stopnje inovativnosti in potreb po znatnih naložbah, med drugim v javno infrastrukturo, kar zmanjšuje njegovo konkurenčnost.

Z vidika **sposobnosti prevzema obveznosti članstva** je država zmerno pripravljena na večini področij, vključno s področji konkurence, prometa in energije. Nadaljnja prizadevanja so potrebna na vseh področjih, zlasti tistih, kjer je država še v zgodnji fazi priprav, kot je npr. svoboda gibanja delavcev. Več pozornosti je treba nameniti tudi upravnim zmogljivostim in učinkovitemu izvajanju.

Na državo še naprej vpliva migracijska kriza. Ta predstavlja znatno breme za njen azilni in migracijski sistem. Država še naprej sodeluje s sosednjimi državami in državami članicami ter ob podpori EU in drugih poskuša zagotavljati tako zatočišča kot humanitarno pomoč. Država mora nadaljevati s prizadevanji za zagotovitev učinkovitega pregledovanja beguncev in migrantov ter odpravo zadevnih potreb po zaščiti. Država bi si morala še naprej prizadevati za zmanjšanje števila neutemeljenih prošenj za azil, ki jih njeni državljani vložijo v državah članicah EU.

Albanija

Z vidika **političnih meril** je albanski parlament uspešno premostil polarizacije iz preteklosti in enoglasno sprejel ustavne spremembe za začetek poglobljenih in celovitih reform pravosodnega sistema in izključitev storilcev kaznivih dejanj iz opravljanja javnih funkcij. V pričakovanju naslednjih splošnih volitev, ki naj bi potekale leta 2017, naj bi Albanija pravočasno sprejela spremembe volilnega zakonika in s tem povezane reforme. Te bi morale obravnavati zlasti pomanjkanje nepristranskosti in strokovnosti volilne uprave. Sprejetje zakona o ustanovitvi nacionalnega sveta za civilno družbo predstavlja okvir za bolj strukturirano posvetovanje z organizacijami civilne družbe.

Albanija je z vidika reforme javne uprave zmerno pripravljena. Nadaljevalo se je uvajanje preglednejših postopkov zaposlovanja javnih uslužbencev ter izvajanje reforme javne uprave in strategij reforme upravljanja javnih financ. Nadaljnji napredek je ključnega pomena za utrditev dosežkov na poti do učinkovitejše, depolitizirane in bolj profesionalne javne uprave.

Pravosodni sistem Albanije je dosegel določeno stopnjo pripravljenosti. Sprejete so bile ustavne spremembe, povezane z organizacijo in delovanjem pravosodnega sistema. Te spremembe odpirajo pot za obsežno in temeljito reformo pravosodja. Napredovala so tudi prizadevanja v povezavi s povezano izvedbeno zakonodajo: sprejeti so bili zakon o ponovni oceni (preverjanju) sodnikov, tožilcev in pravnih svetovalcev ter sklop ključnih zakonov za institucionalno reorganizacijo pravosodnih struktur. Poleg tega je še približno 40 zakonodajnih besedil v različnih fazah priprave. Pri sprejemanju in izvajanju te zakonodaje je potreben nadaljnji napredek. Sojenja še vedno potekajo na počasen in neučinkovit način, korupcija pa še vedno prežema celoten sektor.

Albanija je dosegla določeno stopnjo pripravljenosti na boj proti korupciji. Sprejet je bil zakon o varstvu žvižgačev. Tožilci in policija so pridobili razširjen dostop do nacionalnih javnih elektronskih registrov z namenom izmenjave občutljivih informacij ter izboljšanja učinkovitosti preiskav. Za doseganje konkretnih rezultatov v preiskavah, pregonu in obsodbah je potreben nadaljnji napredek. Potrebna so večja prizadevanja za boj proti korupciji na visoki ravni. Izboljšati je treba proaktivne preiskave, sistematične ocene tveganja in medinstitucionalno sodelovanje. Korupcija je še vedno razširjena na mnogih področjih in ostaja resna težava.

Država je dosegla določeno stopnjo pripravljenosti na področju boja proti organiziranemu kriminalu. Dosežen je bil določen napredek, zlasti v zvezi z odkrivanjem ter uničevanjem nasadov konoplje. Policija je bila modernizirana in okrepilo se je mednarodno policijsko

sodelovanje, zlasti z Europolom. Vendar je treba sodelovanje med policijo in tožilstvom še dodatno okrepiti, da bi zagotovili še učinkovitejši pregon kriminalnih mrež. Število pravnomočnih obsodb v primerih organiziranega kriminala je še vedno nizko in se je v zadnjih letih le rahlo povečalo. Finančne preiskave, povezane z organiziranimi hudodelskimi združbami, se ne uporabljajo sistematično in učinkovito. Rezultati na področju zamrznitev in zaplembe nezakonito pridobljenega premoženja ostajajo izredno skromni.

Pravni okvir za varstvo človekovih pravic je večinoma skladen z evropskimi standardi. Albanija je ratificirala večino mednarodnih konvencij o človekovih pravicah. Vendar pa je treba okrepiti izvrševanje mehanizmov za varstvo človekovih pravic. Na področju svobode izražanja je Albanija dosegla določeno stopnjo pripravljenosti oz. je zmerno pripravljena. Splošno okolje spodbuja svobodo izražanja, vendar je treba poskrbeti za boljše izvajanje zakonodaje. Neodvisnost regulativnega organa in javne radiotelevizije je treba še dodatno okrepiti, prav tako pa je treba izboljšati tudi preglednost državnega oglaševanja v medijih. Albanija je sprejela ukrepe za povračilo oz. izplačilo odškodnin v povezavi s premoženjem, zaseženim v času komunizma. Sprejet je bil nov zakon, ki določa vzpostavitev nacionalnega mehanizma za odškodnine. Tudi postopek popisa nepremičnin je treba nadaljevati. Življenjske pogoje skupnosti Romov in balkanskih Egipčanov³ je treba izboljšati. Potrebna so dodatna prizadevanja za doseganje dobrih rezultatov v protidiskriminacijskih primerih. Institucionalni mehanizmi za varstvo pravic otrok in za boj proti nasilju na podlagi spola so še vedno slabi. Zakonodajo na področju mladoletniškega kazenskega prava je treba uskladiti z mednarodnimi standardi.

Albanija še naprej igra konstruktivno in proaktivno vlogo v regionalnem sodelovanju in ohranja dobre sosedске odnose v skladu z zavezami iz stabilizacijsko-pridružitvenega sporazuma.

Z vidika **gospodarskih meril** je Albanija zmerno pripravljena na razvoj delujočega tržnega gospodarstva. Določen napredek je bil dosežen pri izboljšanju proračunskega ravnovesja, boju proti sivi ekonomiji in preoblikovanju sektorja električne energije. Gospodarska rast je višja in izboljšale so se razmere na trgu dela, vendar je brezposelnost še vedno visoka. Javni dolg je visok in se še ni začel zmanjševati, medtem ko se prenizka javnofinančna poraba za naložbe nadaljuje. Finančni sektor je stabilen. Vendar bančni sektor še vedno bremenijo slaba posojila, zato kreditiranje raste počasi. Predpisi na področju podjetništva so zapleteni, pomanjkljivosti v zvezi s pravno državo pa še naprej odvrčalo naložbe. Trenutna reforma pravosodnega sistema bo predvidoma bistveno vplivala na poslovno okolje.

Albanija je dosegla določeno stopnjo pripravljenosti glede svoje zmožnosti soočanja s konkurenčnimi pritiski in tržnimi silami v Uniji. Določen napredek je bil dosežen zlasti z vidika izboljšanja visokošolskega in poklicnega izobraževanja. Vendar je treba kakovost izobraževanja okrepiti na vseh ravneh, da bodo imeli ljudje potrebne veščine in znanje, skladne s potrebami trga dela. Začela so se prizadevanja za prednostno razvrščanje naložb v infrastrukturo, vendar pa vrzeli v prometni, energetski in digitalni infrastrukturi še vedno ovirajo konkurenčnost in omejujejo trgovino. Mednarodna trgovina ne dosega potenciala in je sektorsko koncentrirana, zaradi česar je ranljivejše tudi gospodarstvo. Zmožljivosti za raziskave, inovacije in razvoj ostajajo nizke.

Albanija je z nadaljnjim usklajevanjem svoje zakonodaje z zahtevami EU na več področjih okrepila svojo **sposobnost za prevzem obveznosti članstva**. Država je zmerno pripravljena na številnih področjih, npr. na področju finančnega nadzora, ali pa je dosegla določeno

³ Vse te skupine so obravnavane v okviru krovnega izraza „Romi“ v skladu z okvirom EU za nacionalne strategije vključevanja Romov.

stopnjo pripravljenosti, med drugim na področjih javnih naročil in statistike. Albanija bi morala nadaljevati svoja prizadevanja pri splošnih pripravah na sprejetje in izvajanje pravnega reda Unije. Še naprej mora razvijati prometno in energetska omrežja, pri tem pa si mora prizadevati tudi za izboljšave poveztljivosti po vsej regiji. Upravne zmogljivosti in strokovni standardi organov, pristojnih za izvajanje pravnega reda Unije, je treba okrepiti in zagotoviti tudi neodvisnost regulativnih organov. Povečanje preglednosti in odgovornosti, in zlasti zagotavljanje uspešnega, učinkovitega in preglednega delovanja sistema javnih naročil ter upravljanja javnih financ, ostajajo ključnega pomena. Albanija je nadaljevala celovito usklajevanje s skupno zunanjo in varnostno politiko ter stališči in izjavami EU.

Število neutemeljenih prošelj za azil, ki jih albanski državljani vlagajo v državah članicah EU in pridruženih schengenskih državah, ostaja visoko. Albanija bi morala za učinkovito obvladovanje tega pojava nemudoma in odločno ukrepati, med drugim v okviru mehanizma za spremljanje liberalizacije po odpravi vizumske obveznosti.

Bosna in Hercegovina

Kar zadeva **politična merila** se je volilna zakonodaja izboljšala; upoštevana so bila števila priporočila OVSE/ODIHR, lokalne volitve pa so kljub incidentom v nekaj občinah, ki jih je treba preiskati, potekale mirno. Kljub prizadevanjem za rešitev mostarskega vprašanja letos ni bilo mogoče izvesti volitev. Parlamentarna skupščina Bosne in Hercegovine in parlamenta obeh entitet so dosegli napredek na poti k sprejetju odprtih prednostnih nalog reforme, zlasti tistih, ki izhajajo iz programa reform. Sodelovanje parlamentov na ravni države, entitet in okrožja Brčko se je izboljšalo. Vendar pa je treba dodatno izboljšati njihove vloge in zmogljivosti v postopku vključevanja v EU. Sodelovanje med svetom ministrov BiH in vladami entitet je bilo učinkovito z vidika programa reform, izvajanje katerega se mora nadaljevati. Avgusta je Svet ministrov sprejel mehanizem za usklajevanje vprašanj, povezanih z EU. Strateški program za približevanje zakonodaje pravnemu redu EU je treba še sprejeti.

Ustava Bosne in Hercegovine še vedno krši Evropsko konvencijo o človekovih pravicah, kot je očitno iz sodbe v zadevi Sejdić-Finci. Odločitve ustavnega sodišča še niso v celoti izvršene po vsej državi.

Določen napredek je bil dosežen pri vzpostavljanju institucionalnih mehanizmov za sodelovanje med vladami in organizacijami civilne družbe (OCD), razviti pa je treba strateški okvir za sodelovanje s civilno družbo.

Bosna in Hercegovina je v zgodnji fazi reforme javne uprave. V povezavi s spremembami pravnega okvira entitete Federacije o javni upravi je bilo zabeleženo nazadovanje, zaradi česar se je povečala nevarnost politizacije. Usklajen pristop k razvoju in usklajevanju politike med različnimi deli uprave je še vedno precej omejen. Treba je sprejeti nov strateški okvir za javno upravo ter strategijo o upravljanju javnih financ.

Pravosodni sistem Bosne in Hercegovine je dosegel določeno stopnjo pripravljenosti. Dosežen je bil določen napredek glede odgovornosti in integritete. Akcijski načrt za izvajanje strategije za reformo pravosodja v obdobju 2014–2018 je treba še sprejeti. Politično motivirane grožnje na področju sodstva s strani nekaterih politikov so se nadaljevale. Neodvisnost sodstva je treba dodatno okrepiti.

Na področju boja proti korupciji je Bosna in Hercegovina dosegla določeno stopnjo pripravljenosti. Določen napredek je bil dosežen s sprejetjem akcijskih načrtov na različnih ravneh upravljanja, vendar je izvedba zaradi njihove razdrobljenosti manj učinkovita.

Korupcija je še vedno razširjena na mnogih področjih in ostaja resna težava. Izražene politične zaveze o tej zadevi niso prinesle konkretnih rezultatov.

Na področju boja proti organiziranemu kriminalu je Bosna in Hercegovina dosegla določeno stopnjo pripravljenosti. Dosežen je bil določen napredek, zlasti z vidika izboljšanja medagencijskega sodelovanja. Vendar pa je treba okrepiti področje finančnih preiskav. Boj proti organiziranemu kriminalu ostaja ključnega pomena za preprečevanje vdiranja kriminala v politični, pravni in gospodarski sistem države. Bosna in Hercegovina še vedno ni dosegla mednarodnih standardov na področju preprečevanja pranja denarja in boja proti financiranju terorizma. Na Bosno in Hercegovino močno vpliva tudi pojav tujih terorističnih borcev in radikalizacije. Za spoprijem s to težavo je Bosna in Hercegovina že sprejela pomembne ukrepe, dopolniti pa jih je treba še z dodatnimi ukrepi za identifikacijo, preprečevanje in zaustavitev toka tujih terorističnih bojnikov, ki potujejo na območja spopadov, kot sta Irak in Sirija.

Povečati je treba prizadevanja v povezavi z vprašanji človekovih pravic in manjšin. Določen napredek je bil dosežen zlasti s sprejetjem sprememb zakona o prepovedi diskriminacije. Strateške, pravne, institucionalne in politične okvire za spoštovanje človekovih pravic je treba na splošno še bistveno izboljšati. Država je dosegla določeno stopnjo pripravljenosti na področju svobode izražanja. Vendar na tem področju ni bilo nobenega napredka. V primerih političnega pritiska in ustrahovanja novinarjev je treba ustrezno pravno ukrepati. Obravnavati je treba vprašanje finančne stabilnosti sistema javne radiodifuzije ter pomanjkanja preglednosti na področju lastništva medijev.

Z vidika regionalnega sodelovanja je država nadaljevala aktivno sodelovanje v regionalnih pobudah. Bosna in Hercegovina je v januarju prevzela predsedovanje srednjeevropski pobudi.

Z vidika **gospodarskih meril** je Bosna in Hercegovina še v zgodnji fazi razvoja delujočega tržnega gospodarstva. Določen napredek je bil dosežen na področju posodobitve delovne zakonodaje, izboljšanja poslovnega okolja in odpravljanja pomanjkljivosti v finančnem sektorju v okviru dogovorjenega programa reform. Vendar pa je javni sektor neučinkovit, zasebni pa se razvija počasi. Močna in stalna politična podpora hitrega izvajanja več kot potrebnih strukturnih reform v skladu z dogovorjenim programom reform bo ključnega pomena.

Bosna in Hercegovina je v zgodnji fazi gradnje zmogljivosti za soočanje s konkurenčnim pritiskom in tržnimi silami znotraj Unije. Pri povečevanju konkurenčnosti države ni bilo napredka, vendar izvajanje ukrepov programa reform že poteka.

Z vidika približevanja **evropskim standardom** je država dosegla določeno stopnjo pripravljenosti na področju oddaje javnih naročil in notranjega trga. Država je dosegla določeno stopnjo pripravljenosti na področju prometa: sprejetje okvirne prometne strategije na državni ravni v juliju predstavlja pomemben korak države k izkoriščanju prednosti agende o poveztivosti. Še vedno je treba sprejeti državne strategije na področju kmetijstva, energije in okolja. Dodatna in vztrajna prizadevanja so potrebna tudi v zvezi z vprašanji pravice, svobode in varnosti, konkurence, industrije in MSP, kmetijstva, okoljske in podnebne politike, energetike ter informacijske družbe in medijev. Rezultati popisa prebivalstva in stanovanj, ki je bilo izvedeno oktobra 2013, so bili objavljeni 30. junija 2016 skladno z mednarodnimi standardi in priporočili.

Kosovo

Z vidika **političnih meril** se je nadaljevala polarizacija med vlado in opozicijo. Normalno delovanje parlamenta v delu poročevalnega obdobja ni bilo mogoče, med drugim zaradi uporabe nasilnih sredstev s strani članov opozicije. Vse politične stranke bi morale pokazati odgovornost in ponovno vzpostaviti konstruktiven politični dialog, parlament pa bi moral biti ključni forum za politično razpravo. Nedavno nadaljevanje parlamentarnih dejavnosti s strani opozicijskih poslancev je korak v pravo smer.

Kosovske institucije so izpolnile preostale obveznosti glede ustanovitve specializiranih senatov in specializiranega tožilstva, ki bodo raziskali obtožbe o mednarodnih zločinih, storjenih med konfliktom leta 1999 in po njem. Zaključeni so bili postopki, povezani z dvostranskim sporazumom z državo gostiteljico o specializiranih senatih (Nizozemska). Mandat misije EULEX je bil podaljšan do junija 2018.

Skupščina je zaključila večino odprtih imenovanj v neodvisnih institucijah in agencijah. Vendar so bila imenovanja pogosto podvržena političnim vplivom. To ogroža neodvisno delovanje teh organov in njihovo učinkovito upravljanje. Še močneje si je treba prizadevati, da bodo imenovanja temeljila na dosežkih.

Država je dosegla določeno stopnjo pripravljenosti na področju reforme javne uprave. Dober napredek je vključeval sprejetje celovite strategije za upravljanje javnih financ in zakona o splošnih upravnih postopkih. Nadaljevanje politizacije javne uprave pa ostaja resen problem. Organizacija državne uprave je razdrobljena in ne zagotavlja učinkovitih linij odgovornosti; odgovoriti je treba tudi na vprašanje prekrivanja pristojnosti različnih vladnih agencij. Parlamentarni nadzor nad dejavnostmi vlade bi se moral povečati. Priporočila nadzornih institucij bi bilo treba upoštevati za zagotavljanje boljšega upravljanja in izboljšanje odgovornosti.

Pravosodni sistem Kosova je v zgodnji fazi. Pomemben pozitiven napredek je bil v poročevalnem obdobju dosežen s sprejetjem sprememb k ustavi in sekundarne zakonodaje, ki so potrebni za izvedbo pravosodnega svežnja zakonov iz leta 2015. Kosovo je prav tako imenovalo večino članov ključnih institucij in še naprej povečuje stopnjo reševanja primerov. Vendar pa so sodni postopki počasni in neučinkoviti, sodni uradniki pa nosijo premalo odgovornosti. Sodstvo je še vedno izpostavljeno neupravičenim političnim vplivom, institucije pravne države pa trpijo zaradi pomanjkanja finančnih sredstev in človeških virov.

Na področju boja proti korupciji je Kosovo v zgodnji fazi oz. je doseglo določeno stopnjo pripravljenosti. Kosovo je okrepilo institucionalne zmogljivosti za boj proti korupciji in organiziranemu kriminalu, zlasti z vzpostavitvijo večdisciplinarnih preiskovalnih ekip in mehanizma sledenja za primere korupcije na visoki ravni in organiziranega kriminala, pa tudi s krepitvijo oddelkov za huda kazniva dejanja pri temeljnih sodiščih. To je privedlo do preiskav in pregona v povečanem številu primerov na visoki ravni. Vendar je korupcija še vedno razširjena na mnogih področjih in ostaja zelo resen problem. Potrebna je močnejša politična volja za boj na tem področju na celovit način.

Kosovo je na področju boja proti organiziranemu kriminalu v zgodnji fazi. Število preiskav in pravnomočnih obsodb ostaja nizko. Izboljšati je treba vrzeli v zakonodaji in izvrševanju, zlasti na področju pranja denarja, zasega in odvzema premoženja in finančnih preiskav. Boj proti organiziranemu kriminalu ovirata neprimerno vplivanje na preiskave in pomanjkanje strateške politične zavezanosti. Kosovo je nadaljevalo prizadevanja za boj proti terorizmu, vendar se še vedno sooča z izzivi na tem področju.

Določen napredek, ki je bil dosežen na področju človekovih pravic, predstavljajo ukrepi za izvajanje svežnja zakonov o človekovih pravicah in izjave o podpori za pravice LGBTI iz leta 2015. Vendar izvajanje še vedno ovira pomanjkanje virov in politične zavezanosti, zlasti na lokalni ravni. Več naporov je treba vložiti v učinkovito zagotavljanje lastninskih pravic in obravnavo vprašanj vračanja in ponovnega vključevanja razseljenih oseb, varstva kulturne dediščine in boja proti nasilju na podlagi spola. Varstvo pravic pripadnikov manjšin in invalidov je treba znatno okrepiti. Kosovo je doseglo določeno stopnjo pripravljenosti na področju svobode izražanja. V poročevalnem obdobju je prišlo do skrb vzbujajočih dogodkov, med drugim do vrste groženj novinarjem. Skupščina izkazuje omejeno zavezanost iskanju rešitev za trajnostno financiranje javne radiotelevizije, zaradi česar je slednja izpostavljena političnemu pritisku. V zvezi z uredbo o lastništvu medijev in preglednosti ni bilo zakonodajnih sprememb.

Kar zadeva **normalizacijo odnosov s Srbijo** je bilo Kosovo še naprej zavezano izvajanju sporazumov, doseženih v okviru dialoga, ki poteka ob pomoči EU. Napredek je bil omejen, tudi zaradi volitev v Srbiji in zaradi notranjih razmer na Kosovu. Vendar se je proces nadaljeval avgusta 2016, ko so se začela dela na mostu Mitrovice/Mitrovicë in je bilo dovoljeno prosto gibanje. Za izvajanje že sklenjenih sporazumov so potrebna nadaljnja prizadevanja. Ukrepi bi morali imeti pozitiven in konkreten učinek na vsakdanje življenje državljanov tako na Kosovu kot v Srbiji.

Kar zadeva **gospodarska merila**, je Kosovo v začetni fazi razvoja delujočega tržnega gospodarstva. Dosežen je bil določen napredek, predvsem na področju podpore izvozno usmerjenih podjetij, izboljšanja izpolnjevanja pogodbenih obveznosti, zlasti v finančnem sektorju, in dostopa do financiranja. Vendar pa lahko netrajnostne odločitve v povezavi z vojnimi veterani negativno učinkujejo na makroekonomsko stabilnost Kosova in njegove odnose z mednarodnimi finančnimi institucijami. Trdovraten trgovinski primanjkljaj odraža šibko proizvodno bazo in slabo mednarodno konkurenčnost. Zanašanje na nakazila in zelo razširjeno sivo ekonomijo zmanjšuje spodbude za zaposlitev, zaradi česar prihaja do nizke udeležbe na trgu dela, zlasti med ženskami, in visoke stopnje brezposelnosti, zlasti med mladimi in nekvalificiranimi delavci.

Kosovo je v zgodnji fazi gradnje zmogljivosti za soočanje s konkurenčnimi pritiski in tržnimi silami v Uniji. Na področju izboljšanja kakovosti izobraževanja, ki je ključno gonilo za izboljšanje dolgoročne rasti in konkurenčnosti, ni bil dosežen napredek.

Kosovo je v zgodnji fazi usklajevanja z **evropskimi standardi**. Usklajevanje nacionalne zakonodaje s pravnim redom Unije se je nadaljevalo na nekaterih področjih, vendar je izvajanje šibko. Določen napredek je bil dosežen na področju javnih naročil in konkurence. Dober napredek je bil dosežen na področju carin, zlasti z vidika boja proti korupciji, pobiranja davkov in zmanjševanja upravnih stroškov izvoza, vendar bi moralo Kosovo okrepiti tudi boj proti sivi ekonomiji in davčnim utajam. Energetski sektor se še vedno srečuje s težavami in napredka na področju razgradnje elektrarne Kosovo A ali obnove elektrarne Kosovo B ni bilo; prav tako je skoraj zanemarljiv napredek na področju energije iz obnovljivih virov.

PRILOGA 2 – KLJUČNA STATISTIKA

STATISTIČNI PODATKI (z dne 5. 10. 2016)

Demografija	Opo mba	Črna gora		Nekdanja jugoslovanska republika Makedonija		Albanija		Srbija		Turčija		Bosna in Hercegovina		Kosovo*		EU-28	
		2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015
Skupno prebivalstvo (v tisočih oseb)	1)	621,5	622,1	2 065,8	2 069,2	2 895,0e	2 892,3e	7 149,2e	7 114,4	76 668	77 696	3 827,3e	3 819,5e	1 804,9e	1 772,1p	506 944p	508 293bp
Delež oseb, starih med 15 in 64 let, od celotnega prebivalstva (v %)		68,1	67,8	70,8	70,5	68,8e	69,0	67,6	67,1	67,7	67,8	:	:	:	:	65,8p	65,5bp
Bruto stopnja naravnega prirasta (na 1 000 prebivalcev)		2,4	1,7	1,9	1,3e	5,2e	3,7e	-4,9	-5,4	12,3	11,8	-1,5p	:	13,2e	12,4be	0,4p	-0,3bp
Pričakovana življenjska doba ob rojstvu, moški (v letih)		74,1	:	73,5	:	76,4e	:	72,8	:	75,4	:	:	:	:	:	78,1p	:
Pričakovana življenjska doba ob rojstvu, ženske (v letih)		78,9	:	77,5	:	80,3e	:	78,0	:	80,9	:	:	:	:	:	83,6p	:

Trg dela	Opo mba	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015
Stopnja delovne aktivnosti oseb, starih med 20 in 64 let: delež delovno aktivnega prebivalstva, starega od 20 do 64 let (v %)		67,6	68,5	70,8	70,2	68,6e	71,3e	68,0b	68,1	58,9	59,9	59,2	59,2	47,7	42,8	76,8	77,1
Stopnja delovne aktivnosti za moške, stare med 20 in 64 let: delež delovno aktivnih moških, starih med 20 in 64 let (v %)		74,5	74,9	84,5	83,8	80,5e	81,8e	76,6b	76,7	82,2	82,7	72,4	71,9	71,4	65,1	83,2	83,4
Stopnja delovne aktivnosti za ženske v starosti od 20 do 64 let: delež delovno aktivnih žensk, starih od 20 do 64 let (v %)		60,7	62,1	56,8	56,2	57,3e	61,1e	59,5b	59,5	35,8	37,3	46,0	46,3	24,2	20,4	70,5	70,8
Stopnja zaposlenosti oseb, starih med 20 in 64 let (v % prebivalstva)																	
Skupaj		55,6	56,7	51,3	51,9	56,6e	59,3e	54,8b	56,0	53,2	53,9	43,2	43,2	31,3	29,1	69,2	70

	Črna gora	Nekdanja jugoslovanska republika Makedonija	Albanija	Srbija	Turčija	Bosna in Hercegovina	Kosovo *	EU-28
--	-----------	---	----------	--------	---------	----------------------	----------	-------

Moški		61,4	61,9	61,6	61,5	65,2e	68,1e	62,5b	63,7	75,0	75,3	54,6	53,9	48,4	44,9	75,0	75,8
Ženske		49,4	51,5	40,8	42,1	48,5e	50,7e	47,2b	48,3	31,6	32,6	31,9	32,4	14,5	13,2	63,4	64,2
Osebe, stare med 15 in 24 let, ki niso zaposlene, se ne izobražujejo ali usposablajo (v % prebivalstva v starostni skupini)		17,7	19,1	:	:	30,9e	29,6	20,7	20,1	24,9	24,0	26,1	27,7	:	:	12,5	12,0
Osebe, stare med 15 in 29 let, ki niso zaposlene, se ne izobražujejo ali usposablajo (v % prebivalstva v starostni skupini)		22,6	23,4	:	:	34,5e	32,8	25,6	24,6	28,5	28,0	31,8	32,8	:	:	15,4	14,8
Zaposlenost po glavnih sektorjih																	
Kmetijstvo, gozdarstvo in ribištvo (v %)	2)	5,7	7,7	18,5	17,9	42,7e	41,3e	19,9b	19,4	21,1	20,6	17,1	17,9	2,6	2,3	4,7	4,5
Industrija (v %)	2)	11,1	10,8	23,4	23,4	11,0e	11,6e	20,2b	19,9	20,5	20,0	22,1	22,0	17,7	18,7	17,4	17,3
Gradbeništvo (v %)	2)	6,5	6,6	7,0	7,1	6,4e	6,9e	4,5b	4,5	7,4	7,2	7,9	7,5	10,9	9,5	6,8	6,8
Storitve (v %)	2)	76,7	74,8	51,1	51,6	39,4e	40,2	55,4b	56,1	51,0	52,2	52,7	52,4	67,2	68,3	71,0	71,3
Osebe, zaposlene v javnem sektorju, kot delež vseh zaposlenih oseb, starih med 20 in 64 let (v %)	3)	32,8	32,4	:	:	17,5e	16,7e	31,4b	29,7	13,1b	13,5	31,9	31,2	31,4s	32,6	:	:
Osebe, zaposlene v zasebnem sektorju, kot delež vseh zaposlenih oseb, starih med 20 in 64 let (v %)	3)	48,2	46,8	:	:	82,5e	83,3e	68,6b	70,3	86,9b	86,5	63,1	63,2	68,6s	67,4	:	:
Stopnja brezposelnosti (v % delovne sile)																	
Skupaj	4)	18,0	17,5	28,0	26,1	17,5e	17,1e	19,2b	17,6	9,9	10,3	27,6	27,9	35,3	32,9	10,2	9,4
Moški	4)	17,8	17,7	27,7	26,7	19,2e	17,1e	18,3b	16,8	9,1	9,3	25,3	25,9	33,1	31,8	10,1	9,3
Ženske	4)	18,2	17,3	28,6	25,1	15,2e	17,1e	20,3b	18,7	11,9	12,6	31,2	30,9	41,6	36,6	10,3	9,5
Mladi, stari med 15 in 24 let	4)	35,8	37,6	53,1	47,3	39,0e	39,8e	47,4b	43,2	17,8	18,4	62,7	62,3	61,0	57,7	22,2	20,4
Dolgotrajno (> 12 mesecev)	4)	14,0	13,6	23,4	21,3	11,2e	11,3e	12,8b	11,3	2,0	2,2	23,4	22,8	26,1	23,8	5,0	4,5
Povprečne nominalne mesečne plače (v EUR)	5)	479,0	:	:	:	378,8	386,4	523,6	506,4	:	:	424,4	424,4	:	:	:	:

Izobraževanje

Opo mba	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015
---------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------

Črna gora	Nekdanja jugoslovanska republika Makedonija	Albanija	Srbija	Turčija	Bosna in Hercegovina	Kosovo *	EU-28
-----------	--	----------	--------	---------	-------------------------	----------	-------

Mladi osipniki: delež prebivalstva, starega med 18 in 24 let, ki ima največ nižjo sekundarno izobrazbo in ni vključeno v nadaljnje izobraževanje ali usposabljanje (v %)	5,1	5,7	12,5	11,3p	26,0e	21,3e	8,5	7,5	38,3	36,7	25,2	26,3	:	:	11,2	11,0
Javni izdatki za izobraževanje glede na BDP (v %)	:	:	:	:	3,3	:	4,2	:	5,1	:	:	:	4,4	:	:	:
Odstotek prebivalstva, starega med 20 in 24 let, z osnovnošolsko izobrazbo ali brez nje, skupaj	1,1	6,6	:	13,7	30,9e	24,9e	10,1b	8,6	12,6	11,5	6,5	6,2	20,7	17,9	:	:
Odstotek prebivalstva, starega med 20 in 24 let, brez izobrazbe ali z osnovnošolsko izobrazbo, moški	1,2	6,9	:	:	31,0e	27,1e	10,2b	9,3	6,9	7,1	5,8	5,6	18,8	14,9	:	:
Odstotek prebivalstva, starega med 20 in 24 let, brez izobrazbe ali z osnovnošolsko izobrazbo, ženske	1,0	6,3	:	:	30,7e	22,6e	10,0b	7,9	17,9	15,7	7,2	6,9	22,9	21,3	:	:
Odstotek prebivalstva, starega med 20 in 24 let, s srednješolsko izobrazbo, skupaj	86,3	80,6	:	76,1	49,7e	52,4e	82,3b	83,2	70,0	69,9	85,6	86,3	68,2	67,3	:	:
Odstotek prebivalstva, starega med 20 in 24 let, s srednješolsko izobrazbo, moški	87,8	85,3	:	:	55,9e	57,9e	84,8b	84,5	76,7	76,9	89,6	88,6	71,8	72,4	:	:
Odstotek prebivalstva, starega med 20 in 24 let, s srednješolsko izobrazbo, ženske	84,7	75,7	:	:	43,5e	46,8e	79,7b	81,7	63,8	63,3	81,2	83,5	64,0	61,5	:	:
Odstotek prebivalstva, starega med 30 in 34 let, s terciarno izobrazbo, skupaj	28,3	31,0	24,9	28,6	16,7e	22,1e	27,0b	28,9	21,5	23,5	18,9	17,2	14,8	17,2	37,8	38,6
Odstotek prebivalstva, starega med 30 in 34 let, s terciarno izobrazbo, moški	25,3	32,9	21,4	23,1	14,0e	19,6e	21,5b	24,2	23,4	25,0	15,2	13,4	16,6	19,5	33,4	33,9
Odstotek prebivalstva, starega med 30 in 34 let, s terciarno izobrazbo, ženske	31,3	32,2	28,7	34,5	19,2e	24,7e	32,8b	33,7	19,6	22,1	23,2	21,3	13,0	14,7	42,2	43,3

Nacionalni računi	Opo mba	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015
Bruto domači proizvod																	
V tekočih cenah (v milijardah	6)	3,5	3,6	8,6	9,1p	10,0p	10,3p	33,3	33,5	601,5	645,4	14,0	14,6	5,6	:	13 987,3	14 693,0

Črna gora	Nekdanja jugoslovanska republika Makedonija	Albanija	Srbija	Turčija	Bosna in Hercegovina	Kosovo *	EU-28
-----------	--	----------	--------	---------	-------------------------	----------	-------

EUR)																	
Na prebivalca (v EUR)	6)	5 600	5 800	4 100	4 400p	3 400	3 600	4 700	4 700	7 800	8 300	3 600	3 800	3 100	:	27 500	28 800
V standardih kupne moči (SKM) na prebivalca	6)	11 200	11 800	10 100	10 600	8 300	8 600	10 200	10 300	14 600	15 100	8 000	8 300	:	:	27 500	28 700
V standardih kupne moči (SKM) na prebivalca glede na povprečje EU (EU-28 = 100)	6)	41	41	37	37	30	30	37	36	53	53	29	29	:	:	-	-
Dejanska letna stopnja spremembe (obseg) v primerjavi s prejšnjim letom (v %)	6)	1,8	3,4	3,5p	3,7e	1,8p	2,8p	-1,8	0,8	3,0	4,0	1,1	:	1,2	:	1,5	2,2
Bruto dodana vrednost po glavnih sektorjih																	
Kmetijstvo, gozdarstvo in ribištvo (v %)	6)	10,0	9,8	11,7	11,4p	22,9p	22,1p	9,3	8,2	8,0	8,5	7,1	:	14,3	:	1,6	1,5
Industrija (v %)	6)	13,5	12,9	18,3	18,7p	14,7p	14,6p	25,1	25,9	22,0	21,5	21,3	:	19,4	:	19,1	19,2
Gradbeništvo (v %)	6)	4,2	4,6	8,0	7,9p	10,0p	10,8p	5,1	5,5	5,1	5,0	4,7	:	7,3	:	5,4	5,4
Storitve (v %)	6)	72,3	72,7	62,0	62,0p	52,4p	52,5p	60,5	60,4	64,9	65,0	66,9	:	59,0	:	73,9	73,9

Plačilna bilanca	Opo mba	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015
Neto (vhodne – izhodne) neposredne tuje naložbe (v milijonih EUR)	13)	353,9	619,3	197,4	170,7	811,5	818,4	1 236,3	1 803,8	4 121,9	10 641,7	386,1	221,2	123,8	287,3	- 22 872,0	:
Neto (vhodne – izhodne) neposredne tuje naložbe (v % BDP)	13)	10,2	17,1	2,3	1,9p	8,1p	8,0p	3,7	5,4	0,7	1,6	2,8	1,5	2,2	:	-0,2	:
Neto (vhodne – izhodne) neposredne tuje naložbe v povezavi z EU-28 (v milijonih EUR)	14)	102,5	403,0	10,8	-169,2	:	:	1 073,9	1 480,4	1 509,5	4 809,2	:	:	82,4	101,3	-	-
Neto (vhodne – izhodne) neposredne tuje naložbe v povezavi z EU-28 (v % BDP)	14)	3,0	11,1	0,1	-1,9	:	:	3,2	4,4	0,3	0,7	:	:	1,5	:	-	-
Nakazila kot % BDP	15)	1,3	:	2,2P	2,1e	:	:	7,8	8,7	0,1	0,1	8,5	8,3	:	:	0,1	:

Zunanja trgovina z blagom	Opo mba	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015
Mednarodna trgovina z blagom																	

		Črna gora	Nekdanja jugoslovanska republika Makedonija	Albanija	Srbija	Turčija	Bosna in Hercegovina	Kosovo *	EU-28								
Delež izvoza v države EU-28 kot vrednost skupnega izvoza (v %)		35,8	35,7	76,5	77,2	77,4	75,5	65,7	67,0	43,5	44,5	72,1	71,6	30,2	32,6	-	-
Delež uvoza iz držav EU-28 kot vrednost skupnega uvoza (v %)		45,8	41,3	63,4	62,1	61,1	61,8	57,1	57,3	36,7	38,0	58,9	60,8	42,6	42,2	-	-
Trgovinska bilanca (v milijonih EUR)		-1 451	-1 524	-1 758	-1 726	-2 114	-2 154	-2 950	-2 985	-63 685	-56 977	-3 844	-3 510	-2 214	-2 309	11 139	64 169
Mednarodna trgovina z blagom in storitvami glede na BDP																	
Uvoz (v % BDP)	6)	60,0	61,1	64,9	65,0p	47,2p	:	54,2	56,4	32,1	30,8	:	:	50,6	:	40,4	40,5
Izvoz (v % BDP)	6)	40,1	42,5	47,7	48,8p	28,2p	:	43,4	46,7	27,9	28,0	:	:	19,6	:	43,1	43,8

Javne finance	Opo mba	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015
Statistika javnih financ glede na BDP																	
** Presežek (+) / primanjkljaj (-) sektorja država (v %)	7)	-3,1	7,7	-4,2	-3,5	-5,2	-4,0	-6,7	-3,8	0,4	1,7	-2,0	0,7	:	:	-3,0	-2,4
** Dolg sektorja država (v %)	7) 8)	56,7	63,3	38,2	38,0	71,8	72,5	72,4	76,4	34,5	31,3	41,6	41,9	10,5	12,8	86,8	85,2

Finančni kazalniki	Opo mba	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015
Letna sprememba maloprodajnih cen (v %)		-0,7	1,5	-0,3	-0,3	0,7	2,0	2,9	1,9	8,9	7,7	-0,9	-1,0	0,4	-0,5	0,5	0,0
Skupni zunanji dolg glede na BDP (v %)	9)	:	:	70,3p	69,9p	69,6	73,9	77,1	80,1	55,0	56,4	:	:	32,3	:	:	:
Obrestna mera za posojila (eno leto) na leto (v %)	10)	9,22	8,53	3,75	3,75	7,66	7,77	10,50	6,50	11,68	10,79	6,32	5,74	10,70	:	:	:
Obrestna mera za vloge (eno leto) na leto (v %)	11)	1,86	1,23	0,50	0,25	1,92	1,35	5,50	2,50	7,75	7,27	0,09	0,09	1,07	:	:	:
Vrednost rezervnih sredstev (vključno z zlatom) (v milijonih EUR)	12)	545	674	2 436	2 262	2 192	2 880	9 907	10 378	95 824	99 620	4 001	4 400	746	861	:	:
Mednarodne rezerve – ekvivalent v mesecih uvoza	12)	3,2	3,7	5,3	4,6	5,6	7,6	6,6	6,6	5,9	6,0	6,1	6,8	3,2		:	:

	Črna gora	Nekdanja jugoslovanska republika Makedonija	Albanija	Srbija	Turčija	Bosna in Hercegovina	Kosovo *	EU-28
--	-----------	--	----------	--------	---------	-------------------------	----------	-------

Podjetja	Opo mba	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015
Indeks industrijske proizvodnje (2010 = 100)		81,8	88,3	112,5	118,0	139,2	142,4	98,8	107,1	120,5	124,3	103,9	107,1	:	:	101,7	103,9

Infrastruktura	Opo mba	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015
Gostota železniškega omrežja (delujoče linije na tisoč km²)		18,1	18,1	27,2	27,2	12,0	13,2s	49,3	48,6s	12,9	12,9	20,1	20,1	30,6	30,6	:	:
Dolžina avtocest (v kilometrih)		0	0	259	259	:	:	607	693	2 155	2 159	128	128	80	80	:	:

Energija	Opo mba	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015
Neto uvoz energije glede na BDP	16)	5,4	4,2	8,5	6,4	1,3	0,7	5,3	4,7	1,8	1,4	6,8	5,3	6,9	:	2,4	1,7

: = ni na voljo
b = prekinitev serije podatkov
e = ocenjena vrednost
p = začasno
s = ocena Eurostata
- = ni relevantno

* = To poimenovanje ne posega v stališča glede statusa ter je v skladu z RVSN 1244 in mnenjem Meddržavnega sodišča o razglasitvi neodvisnosti Kosova.

** = Podatki o javnofinančnem primanjkljaju in javnem dolgu držav širitve so objavljeni takšni, kot so, ter brez kakršnih koli zagotovil glede njihove kakovosti in skladnosti s pravili ESR.

Opombe:

- 1) Bosna in Hercegovina: prebivalstvo sredi leta.
- 2) Albanija: vsota deležev ni enaka 100 % zaradi primerov, ko osebe niso bile razvrščene ali jih ni bilo mogoče razvrstiti pod posamezno dejavnost.
- 3) Bosna in Hercegovina: vsota deležev ni enaka 100 %, ker so nekatere druge vrste lastništva izključene. Črna gora: izključuje nevladne organizacije.
- 4) Turčija: stopnje brezposelnosti temeljijo na merilu štirih tednov in uporabi izključno metod aktivnega iskanja zaposlitve.
- 5) Srbija, 2014: plače zaposlenih pri pravnih subjektih in podjetjih brez pravne osebnosti. Bosna in Hercegovina: neto plača.
- 6) Turčija ter Bosna in Hercegovina: na podlagi ESR 1995.
- 7) EU-28: na podlagi ESR 2010.
- 8) Vrednost BDP temelji na srednjeročnem okviru odhodkov za obdobje 2016–2018 (april 2015).
- 9) Nekdanja jugoslovanska republika Makedonija: na podlagi šeste izdaje priročnika o plačilni bilanci.
- 10) Albanija: tehtana povprečna obrestna mera, ki se uporablja za nova 12-mesečna posojila v zadevnem mesecu z zapadlostjo 12 mesecev. Bosna in Hercegovina: obrestne mere za kratkoročna posojila nefinančnim družbam v nacionalni valuti (tehtano povprečje). Črna gora: letna tehtana povprečna efektivna obrestna mera, neporavnani zneski. Nekdanja jugoslovanska republika Makedonija: konec leta (31. december). Kosovo: vključuje provizijo za izplačilo, ki jo zaračunavajo banke.
- 11) Albanija: obrestna mera za vloge predstavlja tehtano povprečno obrestno mero za nove vloge v zadevnem mesecu z zapadlostjo 12 mesecev. Bosna in Hercegovina: obrestne mere za vloge na vpogled v nacionalni valuti gospodinjstev (tehtano povprečje). Črna gora: letna tehtana povprečna efektivna obrestna mera, neporavnani zneski. Nekdanja jugoslovanska republika Makedonija: konec leta (31. december). Turčija: za vloge čez noč. Kosovo: vključuje provizijo za izplačilo, ki jo zaračunavajo banke.
- 12) Nekdanja jugoslovanska republika Makedonija: konec leta (31. december).
- 13) Nekdanja jugoslovanska republika Makedonija, Albanija, Srbija, Bosna in Hercegovina, Kosovo in EU-28: na podlagi šeste izdaje priročnika o plačilni bilanci.
- 14) Nekdanja jugoslovanska republika Makedonija, Srbija in Kosovo: na podlagi šeste izdaje priročnika o plačilni bilanci.
- 15) Nekdanja jugoslovanska republika Makedonija ter Srbija, Bosna in Hercegovina ter EU-28: na podlagi šeste izdaje priročnika o plačilni bilanci.
- 16) Črna gora, Nekdanja jugoslovanska republika Makedonija, Albanija, Turčija in Kosovo: izračuni Eurostata.